

TIDSKRIFTEN OPERA

KANDIDATERNA TILL
OPERAPRISET 2024

INTERVJU
Åsa Jäger

SMETANA 200 ÅR
ESSÄ OM LULLY

no. 3 2024
pris 125 kr

763-1

COPENHAGEN OPERA FESTIVAL

16-25 Aug 24

Sky in a Small Cage

25. AUGUST 2024
KONSERVATORIETS KONCERTSAL

Spektakulær, nyskrevet opera om den persiske poet og sufistiske mystiker Rumi

The Undoing of Carmen

18-19. AUGUST 2024
EDISON, BETTY NANSEN TEATRET

Performance-opera, der dissekterer romantiseringen af et partnerdrab i en af operagenrens helt store klassikere

Malmö Operaorkester & Giovanna d'Arco

20. AUGUST 2024
FESTIVALSCENEN, DEN RØDE PLADS (FRI ENTRÉ)

Overdådig koncertversion af Verdis sjældent spillede mesterværk om Jeanne d'Arc

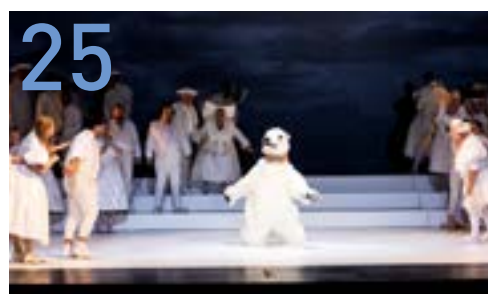
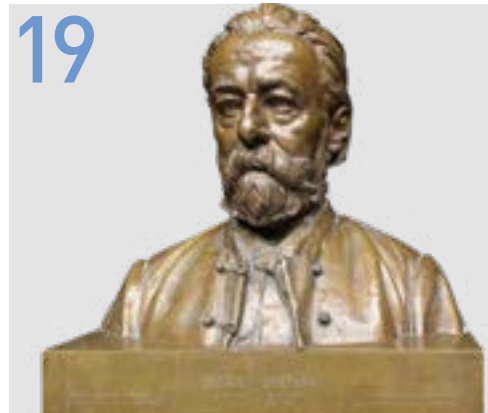
The Girl with the Hurricane Brain

20-22. AUGUST 2024
SORT/HVID

Ny samtidsopera om at finde et samlende sprog for klimakatastrofens store følelser

Oplev gratis opera under åben himmel på Nørrebro, nyskrevne forestillinger om klima, sufi-mysticisme og partnervold, lokale supertalenter, tryllebindende koncerter, internationale soliststjerner og meget mere

operafestival.dk

INNEHÅLL

OPERAPRISET

6 Fyra kandidater – du röstar fram vinnaren!

KUNGLIGA OPERANS RENOVERING

14 Claes Wahlin skriver om långbänken kring Kungliga Operans renovering, som nu har stötts och blötts i ett decennium.

SMETANA 200 ÅR

18 Göran Gademan skriver om den tjeckiske tonsättarens Bedřich Smetanas år i Göteborg och vad han satt för avtryck i stadens musikliv.

SMETANARAPPORT

22 Sören Tranberg har sett tre Smetanaoperor i Ostrava och Prag. Hur firar tjeckerna sin store nationalkompositör?

ESSÄ

28 Claes Wahlin skriver om Jean-Baptiste Lully, som skapade och etablerade den franska operan under Ludvig XIV. I augusti spelas Lullys *Armide* på Drottningholms Slottsteater.

SPELÅRET 2024/25

58 Det Kongelige Teater, Wermland Opera och Norrlandsoperan.

ALLTID I OPERA

5 LEDARE

10 NOTISER

32 **INTERVJU** Sören Tranberg har intervjuat den framgångsrika Wagner-sopranen Åsa Jäger, just hemkommen från Hamburg och Dresden.

38 **FÖRESTÄLLNINGAR** Malmö Opera, Kungliga Operan, Det Kongelige Teater, Oper Frankfurt, Opéra Garnier i Paris och Teatro Real i Madrid.

60 **IN MEMORIAM** Margareta Dellefors, Claes Fellbom, Andrew Davis och Michael Boder.

64 **NYTT PÅ DVD** Verdi: *Gustavo III*.

66 **NYTT PÅ CD** Zemlinsky: *Eine florentinische Tragödie*, Schmidt: *Fredigundis*, de La Guerre: *Céphale et Procris*, Duval: *Les Génies ou les Caractères de l'Amour* och Gazzaniga: *L'isola d'Alcina*.

72 KALENDER

74 DIE SCHWEIGSAME FRAU

Omslag: Julia Sporsén och Dimitris Paksoglou i *Death and the Maiden*, Malmö Opera. Foto: Jonas Persson. // Bedřich Smetana. Foto: Göran Gademan. // Scen ur *Brudköpet*, Nationalteatern i Prag. Foto: Zdeňek Sokol och Ilona Sochorová. // Michael Lion och Åsa Jäger i *Valkyrian*, Landestheater i Coburg. Foto: Annemone Taake. // Elisabet Strid i *Tristan och Isolde*, Det Kongelige Teater. Foto: Miklos Szabo. // Malin Byström i *Erwartung*, Teatro Real, Madrid. Foto: Javier del Real.

CHEFREDAKTÖR OCH ANSVARIG UTGIVARE
Sören Tranberg

ADRESS
Tidskriften OPERA
Lindvallsplan 10
117 36 Stockholm
Tel 0709-67 58 63
st@tidskriftenopera.nu
www.tidskriftenopera.se

REDAKTION
Erik Graune, Sara Norrback Carlsson,
Sören Tranberg, Loretto Villalobos och
Claes Wahlin

SKRIBENTER OCH MEDARBETARE I NUMRET
Lennart Bromander, Torbjörn Eriksson,
Göran Gademan, Erik Graune,
Alexander Husebye, Ingvar von Malmberg,
Åsa Mälhammar, Sören Tranberg,
Claes Wahlin och Loretto Villalobos

KORREKTUR
Hans L Beeck

STYRELSE
Carin Balfe Arbman (ordförande), Michael
Axelsson, Elisabeth Lax, Clara Mårtensson,
Sören Tranberg, Elisabet Widlund Fornelius
och Charlotte Hellekant (suppleant)

PRENUMERATION
Flowy, kundtjänst: 08-522 183 20
(öppettider: 8-18 vardagar)
Online kundtjänst: order.flowy.se/opera
Årsprenumeration: 575,- inkl. moms [5 nr]
Tvåårsprenumeration: 1075,- inkl. moms [10 nr]
Utlandsprenumeration: SEK 715 [5 nr] och
SEK 1200 [10 nr]. Porto tillkommer.
ISSN: 1651-3770

PROJEKTLEDNING
Falck & Co

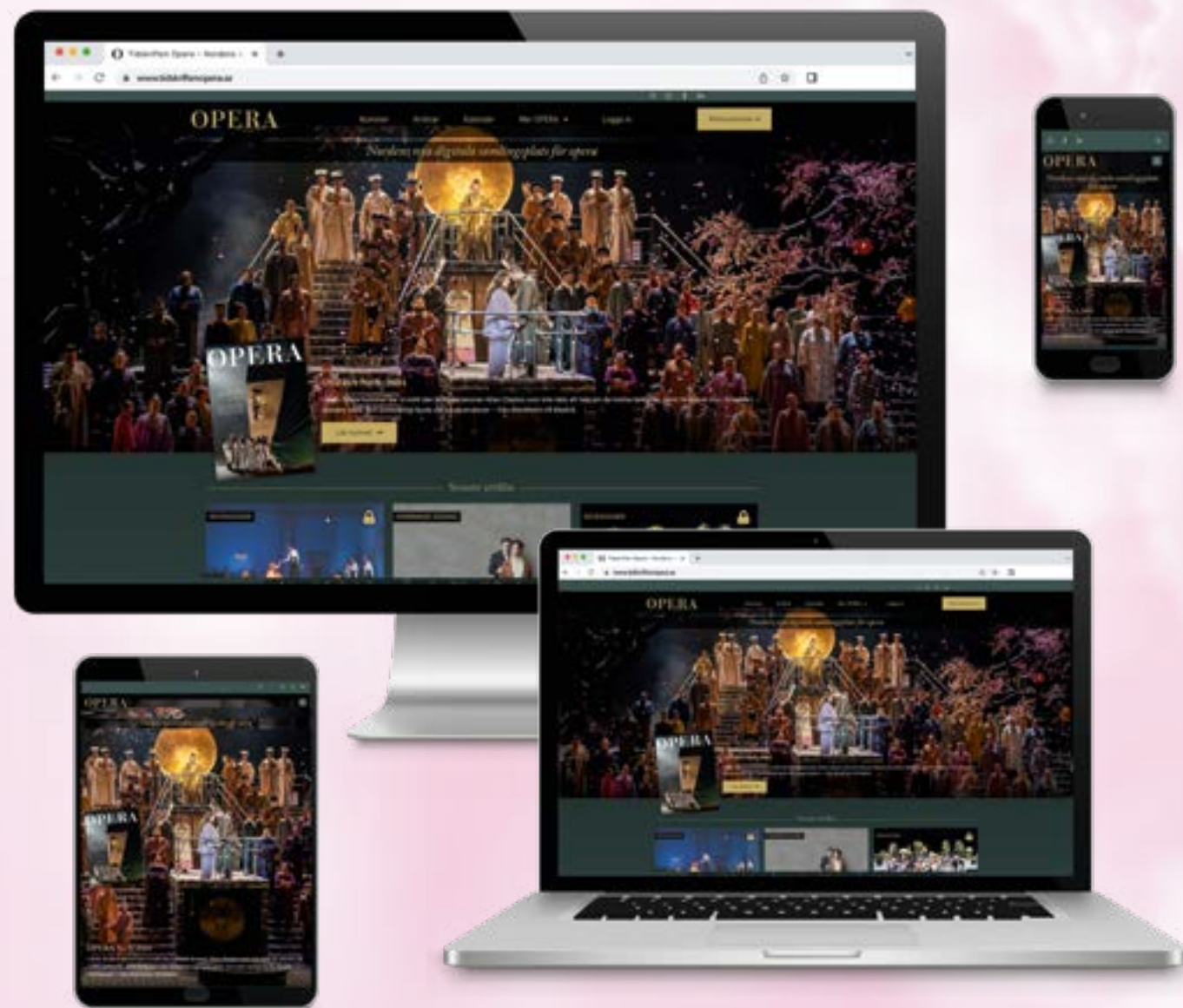
ART DIRECTOR & GRAFISK FORMGIVNING
Ankki Jernelo

ANNONSER
Anders Jeppsson
Swartling & Bergström Media
Birger Jarlsgatan 110
114 20 Stockholm
Tel 08-545 160 76
anders@sb-media.se
www.sb-media.se

TRYCK
Trydells, Laholm, 2024

SVERIGES
TIDSKRIFT

Tidskriften OPERA erhåller bidrag från Statens kulturråd.

Nordens nya digitala samlingsplats för opera!

Nu har OPERA tagit fram en modern hemsida. Den är byggd av Staffan Liljas och designad av Falck & Co med stöd av Statens kulturråd.

Som prenumerant skapar du lätt ett konto för att läsa! Eller prenumerera digitalt för 39 kr i månaden!

- ◆ Läs de senaste nyheterna och recensionerna – var med när det händer!
- ◆ Ha tillgång till allt, var och när du vill på mobil, padda och dator!
- ◆ Du får även OPERAs fullständiga arkiv från 2015 och framåt digitalt.

www.tidskriftenopera.se

Hur blir det med Kungliga Operans ombyggnad?

Ja, det kan man fråga sig. Nu föreligger två förslag som regeringen ska ta beslut om. Det har kulturminister **Paris Liljestrand** (M) lovat ska ske före sommaruppehållet. Det vet katten! Statens fastighetsverk har tagit fram ett mindre kostsamt förslag till ombyggnad som skulle innebära tvinsot för opera- och dansverksamheten vid Gustaf Adolfs torg.

Operaledningen har lagt fram ett motförslag kallat Alternativet som innebär en större utbyggnad på sidorna av nuvarande Rotundan, för att därmed få behålla Hovkapellet i huset. Fastighetsverkets förslag går ut på att musikerna ska repetera på Musikaliska och sedan transportera instrumenten för att stämmas om i orkesterdicket till kvällens föreställning. En orkester som inte bor i sitt operahus är ju fullständigt absurt.

Kulturministern stoltserar med att efter en renovering – oavsett vilket förslag som antas – då ska Operan återta sin ledande plats i svenskt och internationellt operaliv. Det kommer inte att ske då tittskåps scenen inte är kompatibel med till exempel tyska ledande operahus tekniska faciliteter. Det går inte att samproducera eller ta in läneproduktioner från operahusen i München, Frankfurt eller Hamburg. Något som Göteborgsoperan har gjort med stor framgång – inte minst när det gäller samproduktionerna.

I det här numret har vi bevakat våra svenska sångare på internationella scener. **Elisabet Strids** Isolde i Köpenhamn, **Christina Nilssons** Elisabeth i *Tannhäuser* i Frankfurt och **Malin Byströms** gestaltning av Kvinnan i **Arnold Schönberg** *Erwartung* i Madrid. Samtidigt är vi mycket aktiva på våra sociala medier (hemsidan, Facebook och Instagram), där föreställningsrecensionerna läggs ut så snabbt som möjligt, även aktuella notiser och minnesord.

Samma dag som dessa rader skrivs kom ett pressmeddelande från Norrköpings Symfoniorkester (SON) som berättade att man åker på en stor orkesterturné i augusti. Allt inleds med en konsert i anrika Concertgebouw i Amsterdam för att sedan fortsätta till södra Tyskland. I min ledare i nr 4/2023 tog jag upp kommunalrådet i Norrköping **Sophia Jarls** (M) raljanta och nedlåtande ton gentemot kulturskapare och utövare som om de vore ett tärande lyxproblem. Bräket handlade om att lägga ner kulturförvaltningen och sälja ut konserthuset, De Geerhallen. Hon hade även synpunkter på repertoarvalet och vill att man hellre skulle spela mer ABBA-musik. Vad säger hon nu när denna elitörkester inbjuds till ett av Europas mest ärorika konserthus?

I skrivande stund har vi gått ut med upprop till våra svenska och nordiska operainstitutioner, svenska sommaroperascener och vänföreningar och bett att få informera om och erbjuda en digital eller pappersprenumeration i deras nyhetsbrev. Några nappade omedelbart. Men för att hålla den här höga nivån behöver vi ännu fler prenumeranter. Och de läsare som uppskattar OPERA hoppas vi också vill stödja oss ekonomiskt. Vi fick tyvärr sänkt anslag från Kulturrådet 2024. Är du villig att stödja lite extra går det bra att göra det via vårt **bankgiro: 5701-7857**. Märk med gåva. Det vore mycket uppskattat.

Det är ni läsare som bestämmer vem som får vårt Operapris 2024. Sponsor är Kjell och Märta Beijers Stiftelse. Vi skribenter har lyft fram två tenorer, en sopran och en baryton. Omröstningen gäller konstnärliga bedrifter under säsongen 2023/24. Rösta senast den 20 augusti.

Med tillönskan om en skön sommar!

SÖREN TRANBERG
Chefredaktör och ansvarig utgivare

OPERA PRISET 2024

Nu har OPERAs skribenter vaskat fram fyra kandidater till Operapriset 2024: två tenorer, en sopran och en baryton. Omröstningen gäller konstnärliga bedrifter under säsongen 2023/24.

Det är som vanligt ni prenumeranter och läsare som avgör utgången. Rösta senast den 20 augusti. Med talongen som medföljer i detta nummer eller om du är digital prenumerant även via vår hemsida: www.tidskriftenopera.nu

Tidskriften OPERAs Operapris, som är på 25 000 kronor, delades ut första gången 1986 och nu närmast väntar den trettioandra utdelningen.

Du som röstar har chans att vinna en aktuell cd-skiwa.

SPONSOR FÖR OPERAPRISET

Kjell och Märta Beijers Stiftelse

Foto: Lennart Sjöberg

1. Anders J. Dahlin, tenor

Anders J. Dahlin nomineras för sin bedrift som träsknymfen Platée i Jean-Philippe Rameaus opera, som spelades på Göteborgsoperan under våren. "Anders J. Dahlins Platée, vars haute-contre är bland de främsta i röstfacket, gör sin roll med scenisk skicklighet och vokal finess som ligger ett par snäpp över de övriga; bara artikulationen är en njutning i sig" (OPERA).

Foto: Mats Bäcker

2. Adam Frandsen, tenor

Adam Frandsen kandiderar för sin insats som Cavaradossi i Tosca på Wermland Opera i Karlstad. "Den stora överraskningen var Adam Frandsens Cavaradossi. Han har en tenor som vetter mot det dramatiska hållet. Rösterna flödar fritt och stort. Han har fina höjdtoner och en stamina att hålla ut tonerna som imponerar stort" (OPERA).

Foto: Tilo Stengel

3. Åsa Jäger, sopran

Åsa Jägers nomineras för sin Senta i Den flygande holländaren på Göteborgsoperan, vilket blev hennes svenska genombrott. "Åsa Jägers stora röst är egaliserad i alla lägen och attackerna på höjdtönen går igenom orkestern som en svetsläga. Hon slog igenom i tyska Coburg med att sjunga Brünnhilde i Valkyrian och Siegfried, vilket redan då väckte internationell genklang" (OPERA).

Foto: Sören Vilks

4. Luthando Qave, baryton

Luthando Qave nomineras för sin insats som Figaro i Barberaren i Sevilla på Kungliga Operan. "Luthando Qaves närvaro ger en energi och lyskraft som påtagligt påverkar den övriga ensemblen. Han har total röstkontroll över partiet – aldrig har man väl hört en baryton med sådan hjältetenoral glänsande höjd" (OPERA).

OPERA PRISET 2024

Vem blir årets Operapristagare?

På sidorna 6-7 kan du läsa om nomineringarna till Operapriset 2024.

Rösta med talongen nedan eller om du är digital prenumerant även via vår hemsida: www.tidskriftenopera.nu

Vi måste ha din röst senast den 20 augusti 2024.

ÅRETS OPERAPRISKANDIDATER:

Foto: Lennart Sjöberg

1. ANDERS J. DAHLIN
TENOR

Foto: Mats Bäcker

2. ADAM FRANSEN
TENOR

Foto: Tilo Stengel

3. ÅSA JÄGER
SOPRAN

Foto: Sören Vilks

4. LUTHANDO GAVE
BARYTON

SPONSOR FÖR OPERAPRISET

Kjell och Märta Beijers Stiftelse

JAG RÖSTAR PÅ: _____

MITT NAMN: _____

MIN ADRESS: _____

_____

Frankeras ej
OPERA
betalar portot

Tidskriften OPERA

Svarspost

Kundnummer 20506790

110 09 Stockholm

ERBJUDANDE TILL NYA PRENUMERANTER

Prenumerera på OPERA!

DIGITALT FÖR 39:-/MÅN

Det mest ekonomiska sättet att få tillgång till allt vi skriver om omedelbart när det är tillgängligt!

PRINT + DIGITALT

3 nr för 189:-

5 nr för 575:-

10 nummer för 1075:-

3 nr
189:-

DIGITALT
39:-/MÅN

5 nr
575:-

10 nr
1075:-

Beställ via vår hemsida:

www.tidskriftenopera.se/prenumerera

Tidskriften OPERA startade 1978 och är Nordens enda specialtidning för opera. Vi utkommer med fem nummer per år och är ständigt uppdaterade på våra sociala medier. Vi speglar såväl aktualitet som historia, bredd och fördjupning.

1 Nils Spangenberg får Natur & Kulturs kulturpris 2024

Nils Spangenberg (f. 1956) har under hela sitt yrkesliv varit inriktad på musikdramatisk utveckling som sångare, opera-regissör, högskolepedagog och konstnärlig ledare. Han har studerat vid Musikhögskolan och vid Teater- och Operahögskolan i Göteborg. Därefter var han verksam vid Stora Teatern i Göteborg, Kungliga Operan, Drottningholms Slottsteater, Norrlandsoperan, Confidencen, Wermland Opera och vid Sveriges Television innan han 2001 blev konstnärlig ledare och senare även vd för Stiftelsen Internationella Vadstena-Akademien. I augusti lämnar han sitt uppdrag i Vadstena.

Prismotiveringen: "Natur & Kulturs kulturpris på 500 000 kronor tilldelas Nils Spangenberg för att han som vd och konstnärlig ledare har utvecklat den mångfacetterade verksamheten vid Vadstena-Akademien och därigenom väglett och sporrat unga talanger i alla de konstarter som krävs för att skapa det allkonstverk som är opera."

Natur & Kulturs kulturpris har delats ut sedan 1974 och bland tidigare pristagare återfinns Marie-Louise Ekman, Kristina Lugn, Hans Alfredson, Lennart Nilsson, Allan Edwall, Povel Ramel, Mats Ek och Ana Laguna samt förra året Kerstin Ekman.

NOTISER

2 Historiskt generös donation till Stockholms Konserthus

Konserthuset Stockholm och Kungliga Filharmonikerna har erhållit en donation om 100 miljoner kronor från Erling-Perssons stiftelse, vilket är den största donationen någonsin till Konserthuset Stockholm under dess snart hundraåriga historia.

Donationen syftar till att stötta den mångskiftande verksamhet som bedrivs i Konserthuset och möjliggöra de investeringar som Konserthusstiftelsen önskar genomföra inför jubileumssäsongen 2026/2027. Konserthusets ambition är att vara i absolut toppskick inför det stundande jubileet med en verksamhet som är angelägen för alla grupper i samhället – såväl barn som ungdomar och vuxna.

Under säsongen 2026/2027 fyller Konserthuset 100 år, samtidigt som Kungliga Filharmonikerna firar sitt 125-årsjubileum. Detta kommer att uppmärksammas stort, inte bara i Stockholm och Sverige utan även utomlands genom det stora internationella nätverk som Konserthuset är en del av.

3 Katarina Karnéus får Lunds studentsångarförenings solistpris 2024

Hovsångaren och mezzosopranen **Katarina Karnéus** tilldelas Lunds studentsångarförenings solistpris på 150 000 kronor. Priset, som är ett av Sveriges största musikaliska utmärkelser, kommer att delas ut i Universitetsaulan i Lund vid studentsångarnas solistkonsert den 26 oktober, där Karnéus kommer att medverka som solist.

Prismotiveringen: "En mycket välförtjänt pristagare som har en karriär inom såväl opera som romanssång och kammarmusik och som fört svensk sångtradition ut till de mest prestigefyllda scenerna världen över."

Lunds studentsångarförenings solistpris instiftades 2006 av Tetra Laval inför körens 175-årsjubileum. Priset utdelas årligen till en framstående svensk sångare eller musiker.

4 Julia Lindgren tilldelas Sigrid Paskells stipendium 2024

Stipendiet är på 15 000 USD (drygt 163 000 kronor). Prismotiveringen: "Sopranen **Julia Lindgren** besitter en högst ovanlig begåvning och visar med enastående röstresurser och stor scenisk uttrycksvilja en tydlig potential i det lyriska sopranfacket. Det är för oss fantastiskt att få premiera en sopran som med rätt stöd vill och kan nå den högsta nivån i internationell konkurrens."

Julia Lindgren debuterade 2023 på Kungliga Operan i Stockholm som Pagen i *Salome*. Sommaren 2023 sjöng hon Första häxan i *Macbeth* på Läckö slott. Andra roller har varit Fiordiligi i *Così fan tutte* vid Högskolan för scen och musik i Göteborg och Ida i *Läderlappen* i Vattnäs Konsertlada. Passionen för klassisk sång och opera väcktes tidigt när hon sjöng i diskantkören på Göteborgsoperan. Sommaren 2022 sjöng hon Pa i Reine Jönssons och Patrik Sörlings nyskrivna opera *Tre knivar från Wei*.

Lindgren har studerat vid Göteborgs Universitet, Högskolan för scen och musik, konstnärligt kandidatprogram i Opera, där hon tog sin examen i vår. Hon har tidigare studerat vid Stockholms konstnärliga högskola, institutionen för Opera.

SWEA International är ett globalt nätverk för svenska och svensktalande kvinnor som bor – eller har bott – utomlands. Med cirka 6000 medlemmar i ett 70-tal avdelningar över hela världen är SWEA den största ideella Sverigefrämjande organisationen utanför Sverige. Varje år delar SWEA ut stipendier och donationer för mer än två miljoner kronor.

Sigrid Paskells stipendium ges ut i scenkonsterna sång, dans, teater, instrumentalmusik med en konststart i taget under en rullande fyraårsperiod. Stipendiet avser unga lovande svenska kvinnor och män i början av sin karriär.

I årets jury satt: Johanna Garpe (regissör), Elin Klinga (skådespelare), Anna Larsson (hovsångare), Tobias Ringborg (violinist och dirigent) och Anneli Alhanko (prima ballerina assoluta och hovdansare).

5 Josefine Andersson tilldelas Folkoperans Vänners soliststipendium 2024

Mezzosopranen **Josefine Andersson** sjöng med stor framgång Angelina i *Askungen* på Folkoperan i höstas, där teaterregissören Nora Nilsson gjorde en mycket lyckad operaregidebut.

Vänföreningens motivering: "2024 års soliststipendium tilldelas Josefine Andersson, vars mästerliga gestaltning av *Askungen* förenar sagolik skönhet med rå verklighet."

6 Barytonen David Risberg utnämns till Klassiska artisen i P2

Utnämmandet sträcker sig över konsertsäsongen 2024/2025 och innebär att **David Risberg** under året kommer att medverka i ett antal konserter i Sveriges Radios konserthus Berwaldhallen med Sveriges Radios Symfoniorkester och Radiokören. Dessutom får den unge sångaren en unik möjlighet att tillsammans med P2 beställa ett musikverk av en tonsättare verksam i Sverige.

David Risberg är 29 år och kommer från Tyresö söder om Stockholm. Han tog examen vid Stockholms konstnärliga högskola, SKH Opera, 2021. Han har sedan dess bland annat sjungit på Kungliga Operan, Malmö Opera och Norrlandsoperan i Umeå.

David Risberg har också tilldelats Drottningholmsteaterns Vänners Operastipendium på 100 000 kronor. Vännerektionens motivering till stipendiet: "David Risberg är en ung mycket lovande sångare med utsökt sångteknik och en varm, uttrycksfull barytonstämma, som nu får möjlighet att förkovra sig i barockmusikens sångsätt och ornamentering."

Stipendiet, som instiftades 2017, ska gå till förkovran för unga sångare som just avslutat en operahögskoleutbildning och är särskilt intresserade av Drottningholmsteaterns 1600- och 1700-talsrepertoar.

7 Klaus Mäkelä ny chefsdirigent för Chicago Symphony Orchestra

Chicago Symphony Orchestra, som i decennier har letts av giganter som Georg Solti, Daniel Barenboim och nu senast Riccardo Muti, har meddelat att **Klaus Mäkelä** (f. 1996) från och med 2027 kommer att bli ny chefsdirigent och musikalisk ledare. Initialt löper kontraktet under fem år.

Klaus Mäkelä har tidigare varit chefsdirigent för Orchestre de Paris – en post som han tog över efter Daniel Harding. Mäkelä har i Sverige gästdirigerat Kungliga Filharmonikerna, Göteborgs Symfoniker och Sveriges Radios Symfoniorkester.

Mäkelä kommer också att ta över arbetet som chefsdirigent för Royal Concertgebouw Orchestra i Amsterdam.

8 Dirigenten Karl-Heinz Steffens fortsätter i Norrköping

Karl-Heinz Steffens (f. 1961) är sedan 2020 chefsdirigent för Norrköpings Symfoniorkester (SON), och hans kontrakt löper fram till den 30 juni 2025. Nu har kontraktet förlängts med två år till 2027.

Steffens tillträdde mitt under pandemin i augusti 2020 efter det att orkestern hade varit utan chefsdirigent under tre säsonger. Tidigare var han chefsdirigent vid Statní opera i Prag och har även haft samma position vid Den Norske Opera i Oslo. Karl-Heinz Steffens är en av sin generations ledande dirigenter, såväl inom den symfoniska världen som inom operans. Han har framträtt bland annat på La Scala i Milano och Staatsoper Unter den Linden i Berlin samt med Philharmonia Orchestra i London och Toronto Symphony Orchestra.

9 Sandra Bendrik 2024 års Barbro Salén-stipendiat

Sopranen **Sandra Bendrik** får årets stipendium på 200 000 kronor. Stipendiet är riktat till studerande vid Stockholms konstnärliga högskola, SKH Opera, för att ge möjlighet till fortsatta studier utomlands.

Så här lyder prismotiveringen: "Årets stipendium går till Sandra Bendrik, en mycket lovande sopran med rik, fyllig klang i rösten och en naturlig, organisk musikalitet. Hennes förmåga att gestalta på scenen är ärlig och övertygande."

10 Mogrenpriset i musik 2024 till Kristoffer Töyrä

Priset på 250 000 kronor går till den 29-årige basbarytonen **Kristoffer Töyrä** från Luleå. Han tilldelas priset för "remarkabla röstresurser, uttrycksvilja och musikalisk stilkänsla". Sångaren har nyligen tagit steget ut från kören på Göteborgsoperan och etablerat sig som en självklar solist.

Mogrenpriset i musik ska stötta unga lovande musiker i början av karriären, i förhoppning om att underlätta steget ut i kulturbranschen.

Kristoffer Töyrä har med lekfullhet, nyfikenhet och driv lyckats gå från framgångsrik körsångare till en lovande solist både i Sverige och internationellt, säger Birgitta Svendén, sammankallande i Mogrenstiftelsens nomineringskommitté för musik och tidigare konstnärlig chef och vd för Kungliga Operan.

11 Matilda Sterby – 2024 års Birgit Nilsson-stipendiat

Årets Birgit Nilsson-stipendium på 250 000 kronor går till sopranen **Matilda Sterby**. Den 9 augusti ger hon sin stipendiekonsert i Birgits "egen" Västra Karups kyrka.

Matilda Sterby har på kort tid etablerat sig både i Sverige och internationellt. Efter debuten på Läckö slott som Grevinnan i *Figaros bröllop* 2019 och avslutade studier vid Stockholms konstnärliga högskola, SKH Opera, i Stockholm har hon sjungit Fiordiligi i en streamad *Così fan tutte* 2020 och Mařenka i *Brudköpet* 2022, båda på Göteborgsoperan.

Innevarande säsong debuterade Sterby på Malmö Opera som Donna Anna i *Don Giovanni*. Under våren gestaltade hon Magda, den kvinnliga huvudrollen, i *La rondine* på Volksoper i Wien. Hon har också gjort Mimì i *La bohème* och Micaëla i *Carmen* i Karlsruhe och Grevinnan i *Figaros bröllop* i både Klagenfurt och Hannover.

Bland kommande engagemang: Fiordiligi i Malmö och Micaëla i Göteborg 2024, Ellen Orford i *Peter Grimes* i Göteborg och Grevinnan i *Figaros bröllop* på Volksoper Wien 2025.

Matilda Sterby har mottagit Hjördis Schymberg-stipendiet och varit finalist i Solistpriset.

Birgit Nilsson instiftade stipendiet till minne av sin första sångpedagog, Ragnar Blennow. Stipendiet delades första gången ut av Birgit Nilsson själv 1973. ■ Sören Tranberg

Musikanternas uttåg - en sorgmarsch för Kungliga Operan

TEXT: CLAES WAHLIN

Onekligen infinner sig en viss trötthet när det än en gång – och säkerligen inte för sista gången – finns anledning att uppmärksamma den mer än decenniegamla frågan om Kungliga Operans renovering. Politikernas opålitlighet gjorde sig som tydligast gällande när Magdalena Andersson 2019 i egenskap av finansminister helt enkelt upphävde det blocköverskridande beslutet att avsätta två indexuppräknade miljarder till en renovering av Operan, det som optimistiskt kallades Ny Opera i Operan – NOiO. I stället skulle ett ”mindre kostsamt” förslag tas fram av Statens fastighetsverk (SFV).

Medan denna mycket långa långbänk pågick började operabyggnaden bokstavligen gå sönder. Vatten läckte in, fasadbitar trillade ner och utrymmen inne i huset var i sådant förfall att de inte ens skulle accepteras som flyktingförläggning.

Så kom ännu en kulturminister, Parisa Liljestrand, som stolt kungjorde att nu minsann skulle Operan äntligen göra sig värdig sitt rojalistiska epitet. Men som sagt, ”mindre kostsamt”, vilket inte lät särskilt rojalistiskt. Och vad blev det då för tumme av denna en gång projekterade guldkostym?

De intresserade har säkert noterat att SFV har föreslagit att Hovkapellet dagligen, i regn och rusk, eller i stekande solsken, ska knata fram och tillbaka mellan Musikaliska borta vid Nybroviken och Operan. Väl framme inför kvällens föreställning får de trängas som vanligt i orkesterdiket efter att ha stämt om sina instrument, om inte transporten fastnat i rusningen mellan Musikaliska och Gustav Adolfs torg, så att föreställningen försenas. Musikaliska har också protesterat mot förslaget, eftersom det drabbar deras redan hotade verksamhet.

Det är mycket som inte ryms i SFV:s förslag, i princip allt som har med operakonsten att göra får stryka på foten. Det lutande scengolvet blir kvar, utrymme på sidoscenerna för kulisser förändras inte, repetitionssalarna för baletten bibehåller den låga takhöjden;

i bästa fall betraktas väl de hjärnskador som dansarna kan drabbas av vid hopp som arbetsskada.

Artistutrymmena utökas inte heller och ännu en gång utlokaliseras Operans verkstäder, denna gång längre bort än någonsin tidigare, till Flemingsberg. Det verkar som om regeringen/SFV tror att operakonst kan skapas med något slags fjärrkontroll.

En smula otydlig är formuleringen kring hur akustiken ska förbättras (f.n. sämst på parkett, bäst uppe på raderna). Man skriver att ”akustiska förbättringsåtgärder planeras i salongen”. Enligt yttrandet från Riksantikvarieämbetet (RÅ) handlar det om att konstruera ett ”akustiktak” i salongen, vilket alltså innebär att Vicke Andréns takmålning döljs, något RÅ menar att den inte borde.

Rotundan från 1961 är den enda plats där en utbyggnad föreslås, ett förslag som RÅ inte heller är förtjust i, eftersom den är ritad av Peter Celsing och därför ”bär på betydande kulturhistoriska värden”. Rimligen lär samma kritik riktas mot Operans så kallade Alternativet, som vill se en större utbyggnad på sidorna av nuvarande Rotundan, för att därmed få tillbaka Hovkapellet i huset och repetitionssal (med högre tak) för baletten; verksamheten kan alltså i större utsträckning samlas i samma byggnad.

Jag undrar trots allt om inte SFV i sitt förslag har smugit in en dold kritik mot uppdragets ramar. De måste naturligtvis följa de direktiv de får av regeringen och kan inte alltför tydligt manifesteras eventuella invändningar. Men här och var skymtar jag ett slags lakonisk uppgivenhet och jag undrar om inte förslaget att utlokalisera Hovkapellet tillkommit för att väcka uppmärksamhet, vilket det också har fått. Förhoppningsvis kommer till och med regeringen till insikt om det befängda i uppdragets premisser, konsekvenserna av ett ”mindre kostsamt” alternativ. ”Mindre kostsamt” förresten, det avser alltså statens finanser. För trots alla dessa icke-åtgärder i SFV:s förslag kommer Operans hyra att bli tio gånger högre. Men (ännu) en utredning om kostnadshyra är inledd, kanske blir i alla fall just den delen mindre kostsam.

Om man nu ska utlokalisera något vore det kanske inte en dålig idé att hitta en annan scen för barn- och ungdomsopera. De produktionerna är oftast mindre resurskrävande och antalet musiker färre.

Men alla förslag som genom åren har kommit fram visar hur den nuvarande operabyggnaden helt enkelt inte är i paritet med det som krävs för modern operaproduktion. Göteborgsoperan, 30 år gammal, är ett av Europas modernaste operahus och har all verksamhet, alla resurser samlade under ett och samma tak. Det är knappast någon slump att operahuset vid Göta älv under åren proportionellt sett har frambringat betydligt mer intressanta föreställningar än Kungliga Operan.

Lars-Åke Thessman skrev i SvD den 4 maj ett initierat inlägg där bland annat särskiljandet av operabyggnaden från operakonsten

poängterades. Han erinrade också om Masthamnsoperan, kanske det bästa förslaget för en ny opera i Stockholm (och om det antagits när långbänken inleddes förmodligen skulle ha blivit ”mindre kostsamt” än vad en eventuell renovering kommer gå på).

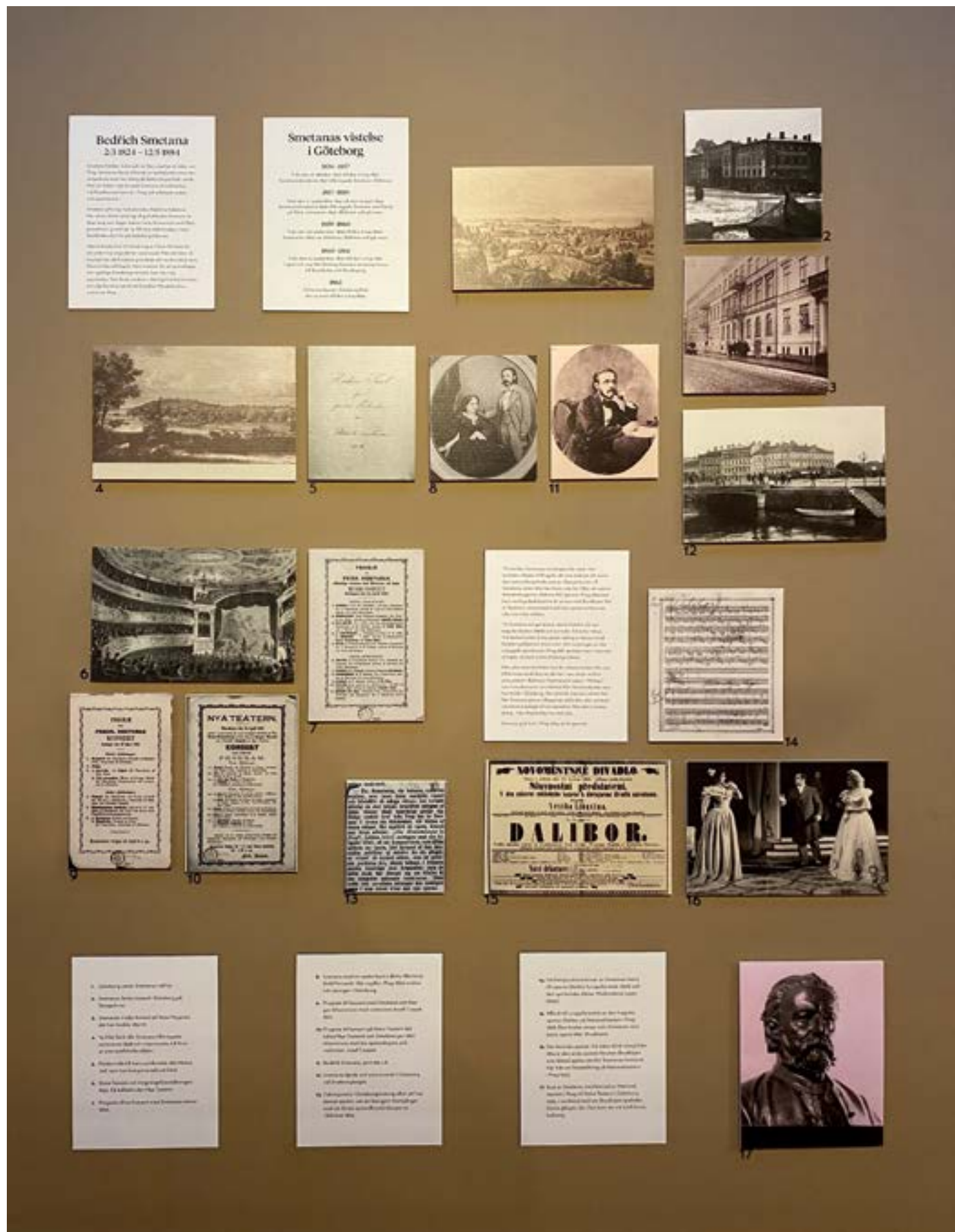
I samband med det kommer frågan upp om vad man ska göra med det gamla operahuset. Hur kan det vara ett problem? I Göteborg används den gamla operan, Stora Teatern som gästspelsscen, trots Göteborgsoperan. I Köpenhamn finns både gamla och nya operan. Jag har i olika sammanhang pläderat för att en ny opera alls inte

behöver göra Operan vid Gustav Adolfs torg överflödig. Man kan samarbeta med Drottningholmsteatern, som då kan spela året runt, man kan hyra ut till musikaler, gästspel eller konserter i andra genrer – som sker i en rad konserthus och operor runt om i världen. Ungefär när detta nummer är färskt kan man på Royal Opera House Covent Garden i London höra Pet Shop Boys.

Men visst, det krävs en politisk vilja. När den finns, finns pengarna. Men dagens folkvalda beslutsfattare verkar inte ha någon som helst förståelse för en konstform som har ett halvt årtusende på nacken och som över denna långa tid blivit alltmer demokratiserad och dessutom populär i en omfattning som aldrig tidigare skådats. Hovpubliken följdes av borgarna och med lp, cd och dvd har den år från år nått allt bredare befolkningslager, vilket märks i Live på Bio, vars sändningar säljer slut över hela landet.

Inom föreningstekniken finns det något som kallas kontrapositionsvotering med logisk propositionsordning. Det innebär att när det finns tre förslag eller flera så kan ordföranden börja med att ställa två av förslagen mot varandra, och låta det vinnande förslaget ställas mot det tredje. Det innebär att om ordföranden vill bli av med ett av förslagen, kan hen försöka få det bortröstat i den första omgången och därmed låta de två övriga förslagen gå till omröstning.

Ungefär så har denna långbänk fungerat, NOiO röstades bort tidigt och nu står vi inför de två sämre förslagen. Minns denna kontrapositionspolitik när kulturministern nästa gång försöker stoltsera med att Kungliga Operan nu äntligen ska renoveras för att bli ett modernt operahus. :||

Bilder ur Smetanas liv visades på en utställning på Göteborgsoperan.

SMETANA OCH GÖTEBORG

TEXT OCH FOTO: GÖRAN GADEMAN

Bedřich Smetana föddes den 2 mars 1824 i Litomyšl, en stad 14 mil öster om Prag. Hans familj tillhörde en tysktalande minoritet, så tjeckiska kom han aldrig att behärska perfekt i skrift. Fadern var bryggmästare och mot dennes vilja bröt sonen upp och påbörjade sin utbildning vid Musikkonservatoriet i Prag. Efter det blev han arvlös och tvingades bekosta sin utbildning och försörja sig själv och sin familj livet ut. På Musikkonservatoriet i Prag blev han aningen mobbad för att han inte hade tjeckiska som modersmål. Efter fullgjord utbildning gick det trögt och han arbetade som pianolärare, samtidigt som han hela tiden komponerade för skrivbordslådan.

Smetana lockas till Göteborg

År 1847 gifte han sig med pianisten Kateřina (Kathy) Kolářová och de fick flera barn. När en dotter plötsligt dog drabbades Smetana av djup sorg och detta låg bakom hans första stora verk 1850, pianotriön

i g-moll opus 15. År 1856 lockades han till Göteborg av landsmannen Alexander Dreyschock, en pianistkollega som redan befann sig där. Kontakt förmedlades med friherren Oscar Dickson med hustru, kända för Dicksonska palatset i Göteborg. Smetana kom för att undervisa unga damer i pianospel. Men det blev så mycket mer, då han grundade ett musikinstitut samt Harmoniska Sällskapet i Göteborg.

Göteborg var då en stad med 40 000 invånare, där tyska, engelska och svenska patricierfamiljer, flera av dem med judiskt ursprung, var tongivande inom kulturlivet. Men deras smak var högst konservativ, där till och med Beethoven ansågs för modern. Smetana förde smaken i riktning mot kontinenten och såg till att framföra verk av Liszt, Schumann och Wagner. Till några körer ur *Tannhäuser* och *Lobengrin* arrangerade han om ackompanjemang till två flyglar,

men han var också med om att leda fullskaliga framföranden av oratorier som Mendelssohns *Elias*, Haydns *Skapelsen* och Händels *Messias*, liksom ett konsertant framförande av Beethovens opera *Fidelio*.

Musiklivet byggs upp

Vid denna tid fanns varken Konserthuset, Stadsteatern eller ens Lorensbergsteatern, och därmed inte heller de ensembler som senare skulle höra till dessa institutioner. De konsertlokaler som fanns låg i Bloms hus, Frimurarlogen och i Börshuset, men 1859 invigdes Stora Teatern, då kallad Nya Teatern, för att kunna ta emot gästspel. Och snart såg Smetana till att de mer storstilade verken framfördes där. Han grundade också en pianotrioensemble tillsammans med Joseph Czapek (1825–1915), en tjeckisk violinist som befann sig i Göteborg både före och efter Smetanas tid där. De spelade bland annat den redan nämnda g-molltrion, där Smetana givetvis utförde den synnerligen krävande pianostämman. På hans 200-årsdag den 2 mars i år framfördes den på Göteborgsoperans lilla scen, samtidigt som Smetanautställningen med fokus på hans tid i Göteborg invigdes.

Michael Sikich, Clara Saitkoulov och Patrik Harryson

En som nappade på Bedřich Smetanas annonser riktade till unga damer om pianoundervisning var Christina Nilsson, på inrådan av Franz Berwald. Hon kom från Småland som sextonåring och lät sig flitigt undervisas av honom. Hon medverkade också vid flera konserter i Frimurarlogen. Bara sex år senare slog hon igenom som fullfjädrad operasångare i Paris. På somrarna åkte Smetana oftast hem till Prag, då han gärna tog vägen över Weimar för att hälsa på sin mentor Franz Liszt. Men sommaren 1858 stannade han kvar och hyrde ett ställe på Särö, där västkustens skärgård gjorde stort intryck på honom. Vid denna tid komponerade han sina tre stora tonsatser för orkester – den första, *Richard III*, ute på Särö 1858 och de två följande, *Wallensteins läger* som kom 1859 och *Hakon Jarl* 1861.

Smetanas första hustru Kathy led av tbc och avled under en hemresa 1859. Man får ändå säga att han tröstade sig snabbt då han på tillbakaresan till Göteborg träffade en avlägsen släkting, Barbara Fernandi, kallad Betty. Redan sommaren därpå stod bröllopet mellan dem, även om hon aldrig var särskilt road av att komma till Göteborg. Där lär Smetana också ha haft en relation med en gift kvinna, Fröjda Benecke född Nissen. Förhållandet övergick i vän-

skap, men i otaliga musikstycken från den tiden har han infogat tonerna F-E-D-A som en väl dold hommage till Fröjda. År 1990 släppte Sveriges Television en filmproduktion samproducerad med den tjeckiska televisionen om Smetanas liv med just titeln F-E-D-A. Långa sekvenser är inspelade i Göteborg och huvudrollerna gjordes av Göran Ragnerstam (Smetana) och Jessica Zandén (Fröjda).

Hem till Prag

Till sist blev Smetanas hemlängtan för stark. Han lockades tillbaka till Prag för att vara med om att starta den nationella tjeckiska operan, påhejad av sin andra hustru Betty. Konsertturnén till Göteborg våren 1862 blev hans sista i Sverige, men han hade tidigare även konserterat i både Stockholm och Norrköping. Efter att operan *Brandenburgarna i Böhmen* gjort fiasko i Prag 1863 kom hans verkliga lyckokast tre år senare med *Brudköpet*. Det är Tjeckiens nationalopera och den spelas fortfarande ofta över hela världen.

Till Smetanas övriga operor räknas framför allt den tragiska *Dalibor* (1868) och komedin *Två änkor* (1874). Men även de komiska *Kysnen* (1876) och *Hemligheten* (1878) spelas ofta i hans hemland. Liksom sin mentor Liszt skrev Smetana symfoniska dikter i stället för regelrätta symfonier. Han utmärkte sig heller inte för kyrkomusik eller sänger till piano, utan hans främsta genrer förutom tonsatser förblev operor och kammarmusik. Allra mest känd blev han för orkestersviten *Må vlast (Mitt fosterland)* 1874–79, där han i sex satser skildrar olika platser i Böhmen. Om satsen Moldaus huvudtema är hämtat från Värmlandsvisan som han skulle ha hört i Göteborg måste förbli osagt.

Vid invigningen av det nybyggda operahuset i Prag 1881 spelades Smetanas historiskt anlagda och närmast oratoriemässiga *Libuše*. Detta dock efter att det färdigställda operahuset brunnit ner kort före generalrepetitionen och pengar fått samlas in för att bygga upp det på nytt. Efter att hans sista opera *Djävulsväggen* gjorde fiasko 1882 fick han ett sammanbrott och slutade sina dagar på mentalsjukhus.

Smetanas insatser för att grundlägga och upphöja Göteborgs musikliv är ett obestridligt faktum. Han glömde inte sina vänner där och de glömde inte honom heller. När han genom tilltagande syfilis började bli döv från 1874 samlade vännerna in pengar till en operation. Men den lyckades aldrig. Han gick bort i Prag 1884, nyss fyllda 60 år.

I Göteborg fortsatte man att vörda Smetanas minne. Femton år efter att Stora Teatern hade blivit en egen operainstitution spelade man för första gången hans *Brudköpet* 1935. Det skulle komma att bli tre uppsättningar till, varav den sista i nya operahuset 2022.

Men till den första uppsättningen av *Brudköpet* kom en ensemble från Nationalteatern i Prag upp till premiären. De hade som gåva en stor bronsbyst av kompositören med sig. Den kom sedan att stå på väg in till första balkong på Stora Teatern. Efter flytten till Packhuskajen kunde den inte återfinnas, men dagen före Smetanas 200-årsdag hittades den åter på Storan. Den fraktades då längs Kungssportsplatsen för att kunna vara med om jubileet. Nu står han åter intill första balkong – fast på Göteborgsoperan. Smetana har hittat hem. ■||

Uppsättningar av Brudköpet i Göteborg 1935, 1957, 1979 och 2022.

SMETANARAPPORT

ANTONÍN DVOŘÁK-TEATERN I OSTRAVA OCH NATIONALTEATERN I PRAG • RECENT: SÖREN TRANBERG

Bedřich Smetanas 200-årsdag har firats stort i Tjeckien, inte minst i Ostrava. Där gav man i mars och maj alla tonsättarens åtta fullbordade operor i två omgångar. OPERA åkte dit före ishockey-VM i början av maj och såg Dalibor och Två änkor.

Ostrava, Tjeckiens tredje största stad med 320 000 invånare, är en gammal industristad i Mähren-Schlesien, där gruvbrytningen upphörde 1994. Stålproduktionen är fortfarande omfattande, men man har valt att spara ett gammalt stålverk som ett minnesmärke över svunna tider. Ostrava är en eftersatt stad rent ekonomiskt och det märks inte minst i stadsmiljön, där en del övergivna hus och fasader blandas med nybyggda och renoverade hus.

Operahuset heter Antonín Dvořák-teatern och invigdes 1919. Salongen rymmer 519 platser och är ett mellanting mellan Stora Teatern i Göteborg och Axel Anderbergs teater i Karlstad. Härmed har ni fått förutsättningarna.

Min första kväll spelades *Dalibor*, en samproduktion med operahuset i Pilsen. Den komponerade Smetana direkt efter *Brudköpet* och den fick sin urpremiär 1868 i samband med att första grundstenen lades till den nuvarande Nationalteatern i Prag. Det är för övrigt Smetanas enda tragiska opera. Joseph Wenzigs libretto bygger på en tjeckisk legend från medeltiden. Gestalten Dalibor kan ses som en symbol för den tjeckiska nationen och dess frihetskamp. Verket har beröringspunkter med genren räddningsoperor och Beethovens *Fidelio*.

Milada, vars bror har omkommit i en slottsbrand som Dalibor anstiftat, kräver att rättvisa ska skipas. Här finns stora likheter med första akten i *Lobengrin*, om vi vänder på könsrollerna en smula. Då Milada hör Dalibors försvar ångrar hon sig och ber om hans nåd. Steg för steg inser hon att hon förälskat sig i Dalibor. Utklädd till man tar hon sig in i fängelsehålan där en violin ska signalera att räddningsförsöket ska inledas. Fångvaktaren Beneš upptäcker att

han har blivit lurad och kung Vladislav tvingas utfärda dödsstraff. Räddningsförsöket misslyckas och både Dalibor och Milada dödas.

Operan är personalkrävande och i Ostrava kändes det väl trångt på den lilla scenen, där många entréer fick göras från fonden. Martin Otavas regi var ärligt talat lite amatörmässig. Orkesterdiket är knappast rymligt och det innebar att man inte kan spela med full orkesterbesättning, vilket märktes i det tunna stråket.

Det var sopranerna Kateřina Hebelková (Milada) och Veronika Rovná (Jitka) som stod för de bästa vokala insatserna. Den förstnämnda har en dramatisk sopran med intensitet och attack (hon har även sjungit rollen i Prag). De båda avslutar första akten med en härlig dramatisk duett. Titelrollen sjöngs av den italienske tenoren Luciano Mastro som tillhört ensemblen i 20 år. Tyvärr var han för oflexibel rent sceniskt och vokalt var det både jämntjockt och i underkant.

Kateřina Hebelková. Foto: Martin Populař.

SMETANA: DALIBOR

Premiär 22 juni 2023, besökt föreställning 6 maj 2024.

Dirigent: Jiří Habart

Regi: Martin Otava

Scenografi: Daniel Dvořák

Kostymdesign: Dana Haklová

Rörelseinstruktör: Jana Tomsová

Kormästare: Jurij Galatenko

Dramaturg: Juraj Bajús

Solister: Luciano Mastro, Marián Lukáč, František

Zahradníček, Peter Mikuláš, Martin Javorský,

Kateřina Hebelková, Veronika Rovná, m.fl.

Veronika Rovná, Jan Rychtar, Marián Lukáč, František Zahradníček och kören. Foto: Martin Populař.

Sluts scenen ur *Två änkor*. Foto: Martin Populař.

Lívia Obručník Venešová och Martin Gurbal. Foto: Martin Populař.

SMETANA: TVÅ ÄNKOR

Premiär 9 juni 2022, besökt föreställning 7 maj 2024.

Dirigent: Marek Šedivý**Regi och scenografi:** ROCC**Kostymdesigner:** Belinda Radulović**Rörelseinstruktör:** Anna Knollová**Kormästare:** Jurij Galatenko**Dramaturg:** Juraj Bajús**Solister:** Lada Bočková, Lívia Obručník Venešová, Martin Javorský, Martin Gurbal, Rudolf Medňanský, Karolína Levková, Petr Urbánek.www.ndm.se

I operakomedin *Två änkor* var behållningen betydligt större. Här befinner vi oss i en borgerlig godsägarmiljö. Handlingen baseras på en fransk 1800-talskomedi och är den enda av Smetanas operor som inte har en tjeckisk litterär förlaga.

Allt kretsar kring de två kusinerna Karolina (den glada änkan), som äger godset, och Anežka (den svärmodiga) – också hon nybliven änka. Den senare har en beundrare, den stilige Ladislav. Karolina förstår att han är förälskad i Anežka och hon besvarar hans kärlek, något som hon försöker dölja. Efter diverse förvecklingar får Anežka sin Ladislav, dock inte i den här uppsättningen. Han försvinner ut i finalensemblen och i fonden verkar det som att kusinerna bildar ett eget nytt regnbågspår.

Jämfört med *Dalibor* var det ett mycket mer öppet scenrum, där både komiken och psykologin i personregin gick fram. Lada Bočková och Lívia Obručník Venešová som de båda änkor höll hög sånglig klass. Och inte minst den lyriska tenoren Martin Javorský som Ladislav, medan barytonen Martin Gurbal som Skogvaktaren trots fin barytonpotential kändes lite för ung i sin roll.

Givetvis är det imponerande att en provinsscen som den i Ostrava kan ge Smetanas alla operor i en följd, dessutom två gånger. Det var också en hel del tillrest internationell publik. Självt hade jag en brittiska som bänkgranne andra kvällen.

Före avresan den 5 maj firade Göteborgsoperan Smetana genom att ge en omfattande jubileumskoncert med rejäla sjok ur just *Dalibor* och *Två änkor*. Orkestern spelade även den symfoniska dikten *Hakon Jarl*, som Smetana komponerade på Särö sommaren 1858, samt de tre första satserna ur *Má vlast (Mitt fosterland)*. Här måste Sofie Asplund och Ann-Kristin Jones insatser framhållas med varsin aria plus duett ur *Två änkor*.

Även Joachim Bäckström imponerade i sitt fina framförande av Dalibors aria med violinsolo i andra akten, där han uttrycker sin kärlek till sin mördade vän Zdeněk. Här kom musiken i den ursprungliga orkesterbesättningen till sin rätt under den unge och mycket inspirerande tjeckiske dirigenten Jiří Rožeň. Varför kan inte något svenskt operahus sätta upp någon av dessa operor? Jag vet att *Dalibor* var på tal när Hans Hiort var chef i Karlstad.

Tjeckienresan avslutades med två föreställningar på Nationalteatern i Prag. Först ut var Smetanas mest populära opera *Brudköpet*, som har spelats mer än 2 500 gånger där sedan premiären 1866. Den två år gamla uppsättningen är i regi av tjeckiskan Alice Nellis, som mest har sysslat med film och avantgardeteater. Men hon har också gjort några operauppsättningar av nutida musikdramatik.

Här blev det teater i teatern genom att vi under spelets gång gick från kollationering till den färdiga föreställningen framåt sista akten. Med andra ord fick vi se hur en regissör ihop med sin assistent instruerade sångarna i spelet mer i början för att det mot slutet ansågs färdigrepeterat. Det här regikonceptet gjorde att man aldrig riktigt kom in i handlingen. Det är förstäligt att man vill komma bort från gamla traditionella klichéer, men den här idén gav inte några nya ingångar.

Jiří Sulženko, Lucie Hájková och Josef Moravec.
Foto: Zdeňek Sokol och Ilona Sochorová.

Här var i stället det briljanta orkesterspelet och de vokala insatserna behållningen. Helt lysande var sopranen Jana Sibera som Mařenka med fin lyster och ping på höjden. Dessutom kräver rollen också en lyrisk-dramatisk bredd som hon numera har. Lika utmärkt var hennes Jeník, Richard Samek, medan tenorkollegan Josef Moravec som hans stammande halvbror Vašek inte satte samma avtryck. En klippa var den erfarna Jiří Sulženko som äktenskapsmäklaren Kecal. Denne basbaryton såg jag i samma roll på Nationalteatern 1993 då han var precis i början av sin karriär.

Handlingen var förlagd i nutid, där Mařenka snavar och skadar sitt ben i andra akten och ersätts av en ny "inhoppande" Mařenka – Doubravka Součková under några nummer. Men den sistnämnda "tappar rösten" i sista akten och ersätts "tillbaka" av den ursprungliga Sibera hoppandes omkring på kryckor. I tredje akten blev det ett rejält lyft i cirkusscenen med studsande akrobater utklädda till apor. Först då fick uppsättningen fart och energi.

SMETANA: BRUDKÖPET

Dubbelpremiär 26 och 28 maj 2022, besökt föreställning 8 maj 2024.

Dirigent: David Švec**Regi:** Alice Nellis**Scenografi och ljusdesign:** Matěj Cibulka**Video:** Michal Mocňák**Kostymdesigner:** Kateřina Štefková**Koreografi:** Klára Lidová**Kormästare:** Lukáš Kozubík**Dramaturg:** Ondřej Hučín**Solister:** Jana Sibera, Doubravka Součková, Richard Samek, Jiří Sulženko, Josef Moravec, Lucie Hájková, Jiří Hajek, Jana Sýkorová, Roman Vocel.Scen ur tredje akten ur *Brudköpet*. Foto: Zdenek Sokol och Ilona Sochorová.

Jana Sýkorová och Alžběta Poláčková i Rusalka. Foto: Pavel Hejný.

Den stora behållningen i Prag var nyuppsättningen av *Rusalka*, den åttonde föreställningen sedan premiären i mars. Sedan urpremiären 1901 på Nationalteatern har verket spelats 1 919 gånger i 14 produktioner. Tala om att värda sin inhemska tonsättare!

Duon **Martin Kukučka** och **Lukáš Trpišovský** med artistnamnet SKUTR har regisserat en modern variant av sagan om sjöjungfrun som vill få mänsklig gestalt. Tyvärr belyste man inte tillräckligt skillnaderna mellan de två miljöerna. Jag har tidigare sett uppsättningar som på ett knivskarpt sätt skildrat Rusalkas naturvärld kontra prinsens mänskliga, artificiella värld.

Scenografen **Martin Chocholoušek**, som gjort scenografier för både Malmö Opera och Göteborgsoperan, svarade för ett enhetligt rum med lampetter utmed väggarna. Några bryggor på scenen alluderade på vattenvärlden, utan en droppe vatten på scen. I slutscenen, när Prinsen dör efter att Rusalka har gett honom en dödsyss, illustreras det av ett dockhus som brinner upp. All tomtebolucky är förbi och Prinsen dör sittande på en stol.

Den sångliga nivån var i världsklass! **Alžběta Poláčková**s Rusalka har allt som krävs för rollen. Hon har en fantastisk bärighet i röst. Den 55-årige tenorveteranen **Aleš Briscein** har en stamina och en intakt röst som aldrig sviktar. Han har också gjort en stor internationell karriär, inte minst som Lohengrin.

Jana Sýkorová hade en maffig alt som häxan Ježibaba med ett härligt utspel. Likaså mezzon **Ester Pavlů** som Den främmande prinsessan, både blasé och intrigant, och med höjdtöner som skulle fått vilken

dramatisk sopran som helst grön av avund. Den basbaryton man har i **František Zahradníček** som Vattenanden går knappt att beskriva. Därtill är han en stor scenpersonlighet. Han har en enorm röst som ändå låter så vacker. Det förde tankarna till föregångare som Martti Talvela. De övriga rollerna var också besatta med toppkrafter.

Nationalteaterns orkester dirigerades både i *Brudköpet* och *Rusalka* av **David Švec** som av förstäliga skäl gör sig ett namn även utomlands. Den orkesterklang och briljans som han fick fram ur musikerna gav mig positiva rysningar.

Konstnärlig chef för både Nationalteatern och Statsoperan i Prag är sedan fem år normannen **Per Boye Hansen** och nog har han en stor del i utvecklingen av Prags operaliv. I höstnumret intervjuar vi honom. :||

DVORAK: RUSALKA

Dubbelpremiär 8 och 10 mars 2024, besökt föreställning 9 maj 2024.

Dirigent: David Švec

Regi: SKUTR – Martin Kukučka och Lukáš Trpišovský

Koreografi: Jan Kodet

Scenografi: Martin Chocholoušek

Kostymdesign: Simona Rybáková

Ljusdesign: Karel Šimek

Kormästare: Lukáš Kozubík

Solister: Alžběta Poláčková, Aleš Briscein, František Zahradníček,

Jana Sýkorová, Ester Pavlů, Yukiko Kinjo, Jarmila Balážová,

Alžběta Vomáčková, m.fl.

www.narodni-divadlo.cz

National Theatre

František Zahradníček och Alžběta Poláčková i Rusalka. Foto: Pavel Hejný.

HUR DET BÖRJADE I FRANKRIKE:

Lully, *tragédies en musique*

Jean-Baptiste Lully (1632–87) föddes som italienare (Giovanni Battista Lulli) men blev den som skapade och etablerade den franska operan under Ludvig XIV. Fjorton år gammal hamnar han i Frankrike; en hertig de Guise ville ha någon att konversera italienska med. Året var 1646 och strax är han i Paris och får tjänst som garçon de chambre hos en av Frankrikes rikaste, den ogifta och barnlösa mademoiselle de Montpensier.

Hans musikaliska begåvning uppmärksammas, han trakterar fiol och är en utmärkt dansare, så bra att han efter några smärre äventyr får möjlighet att dansa med Ludvig XIV i *Ballet de la Nuit*. Året är 1653 och han är 21 år gammal och den danskunnige kungen måste ha uppskattat hans konster, eftersom han en månad senare utses till kunglig kompositör för en av instrumentalensemblerna vid hovet, *les petits violins*. Han skriver musik till baletter som gillas av kungen och samarbetet med Francesco Cavalli sju år senare leder till att Ludvig XIV utser honom till överintendent för den kungliga musiken: *surintendant de la musique de la chambre du roi*. Naturaliserad fransman sedan 1661 kan han förfranska sitt italienska namn till Jean-Baptiste Lully.

Det året inleddes samarbetet med Molière, vars komedier i dag spelas som rena talpjäser, men ursprungligen uppfördes de med

musikinslag. På Comédie-Française såg jag för ett tiotal år sedan några korta stycken av Molière med Lullys musik, *L'amour médecin*, tillsammans med *Le sicilien* där musiken komponerats av Marc-Antoine Charpentier, som ersatte Lully när denne bröt med dramatikern. Dessa kortpjäser/operor finns på dvd, liksom *Borgaren som adelsman* är utgiven både på cd och dvd under Vincent Dumestres musikaliska ledning. Det är värt att notera att de som regisserat dessa exempel är experter på historiskt informerad opera, Jean-Marie Villégier i det förstnämnda fallet, Benjamin Lazar i det senare.

År 1672 utses Lully till ledare för Académie Royale de Musique och kommer fram till 1687 att komponera en opera nästan varje år. Kungens intresse upphör i början av 1680-talet efter det diskreta, rent av hemliga giftermålet med den synnerligen religiösa madame de Maintenon 1683 (drottningen Marie-Thérèse avled samma år).

1

2

3

4

5

Ludvigs intresse för opera ersätts av religionen, och Lullys homosexuella äventyr gjorde varken kungen eller hans nya gemäl vänligare stämd mot honom. Skälet till att vad som anses vara Lullys främsta opera, *Armide*, inte bevisades av kungen är alltså att söka i dennes ändrade mentalitet.

Armide blev Lullys sista fullbordade opera. *Achille et Polyxène* lyckades han bara komponera prologen och första akten till innan en obehandlad kallbrand tog hans liv några månader innan han skulle fylla 45 år. Det dussin operor, eller rättare, *tragédies en musique* (det fransklassiska dramat spökade under den franska operans första sekel), är inte allt han lyckades åstadkomma. Till detta finns pastoraler, baletter, komedier (med Molière), divertissements, motetter och en rad instrumentella verk.

Det är operorna som i dag framförs, om än sällan i Sverige. Jag har inte hittat någon uppgift om att Lully ska ha spelats när Drottningholmsteatern var ung (det var alltså inte Lullys *Psyché* som gavs 1766, utan Uttinis). Detta trots att ingen mindre än slottsarkitekten Nicodemus Tessin d.y. var i Frankrike 1687 för att hitta inspiration till interiören på Drottningholmsteatern. Och vid ett besök på Operan i Paris imponerades han stort av hur fjorton barn utklädda till kupider kunde flyga högt ovanför scenen. Osäkert vilken opera han såg, men det kan ha varit någon av Lullys sena operor.

Sisådär är trehundra år senare, på Drottningholmsteatern 1975, spelades, eller rättare sagt dansades Lullys balett *Le carnevale* (men

med extra musik av Rameau). På Kungliga Operan gavs 1959 Molières *Borgare och adelsman* (som titeln försvenskades till) i Lars Forssells översättning och Bengt Ekerots regi med Lullys musik. I övrigt kunde avsnitt ur hans musik höras i baletten *Pas de deux ur Paris i flammor* (en enda föreställning 1987) och *Station illusion*, som 2021 gavs på Rotundan. Hördes gjorde han även på Vadstena-Akademien 2018, i en operabalett för Ludvig XIV och Karl XII, *Solen och Nordstjärnan*. Flitigast har Utomjordiska Barockbolaget i Göteborg varit. Där har man gett både *Armide* (2007) och *Amadis* (2009), om än förkortade.

Operagenren var inte någon omedelbar succé i Frankrikes 1600-tal. Att man skulle kunna sjunga en tragedi föreföll tveksamt i ett land där talteatern dominerade – fransklassicismen rönt hög status – och är möjligen en förklaring till strukturen i Philippe Quinaults och Lullys operor. Recitativet som framfördes till continuo liknade talteatern, inga verbala upprepningar och i ett slags realtempo, inte olikt hur alexandrinerna flödade i pjäser av Jean Racine och Pierre Corneille.

Dansen och baletten i Lullys opera har i modern tid länge uppfattats som divertissement, inslag som inte har så mycket med intrigen att göra. Men för att citera det som tre av muserna sjunger i slutet av prologen till Lullys tidiga pastoral, *Les fêtes de l'Amour et de Bacchus* (1672), så väger dans och musik lika: "Mélons aux plus aimables chants / Les danses les plus belles" (Låt oss blanda de mest förtjusande sånger med de vackraste danser). Tillsammans med Quinault såg

Lully till att integrera dans och musik. Dansen och körpartierna (ofta kombinerade) är mer än ett koreografiskt inslag i historien, de har en funktion. Framför allt i ensemblenumren där de ofta många dansarna har att fungera som ett kollektiv bakom exempelvis en gudom eller en hjälte. De förstärker vad guden eller hjälten representerar.

I *Armide*, som ges på Drottningholmsteatern i sommar, kan vi notera hur dansinslagen riktar uppmärksamheten mot hjältninnan (krigarprinsessan och trollkvinnan Armide). Detta är en opera där konflikten inte så mycket rör samhället i stort (trots att det handlar om motståndet mot korstågen), utan om en inre konflikt hos Armide. I första akten hyllar folket hur hennes skönhet besegrat korstågsriddarna. I akt två manar hon fram demoner utklädda till herdar som förtrollar Renaud, hennes fiende, som hon mot sin vilja blir förälskad i och som är skälet till att hon i tredje akten åkallar furier från underjorden för att – förgäves – driva ut denna opassande kärlek. När Armide i fjärde akten håller Renaud fången på en ö förvandlar hon demoner till bönder som försöker distrahera de riddare som ska rädda Renaud. I sista akten förkläs demonerna till allegoriska amoriner som underhåller Renaud medan Armide är borta.

Det är lika mycket i kollektiva dans- och körscenerna som i Armides egna yttranden som hennes belägenhet uttrycks. I andra operor av Lully som i *Alceste* bistår kollektivet med att förtydliga maktrelationerna mellan personerna. I *Atys* har de funktionen att fokusera dramats utveckling mellan det privata och det offentliga. Man kan

också notera operornas sista takter. Ofta sjunger de äntligen förenade älskarna bara några takter, medan kören och dansarna dominerar.

Bakgrunden är givetvis uppfattningen om hur kören fungerade i den grekiska tragedin, som man menade både sjöng och dansade. Det var ju den genren som operan i sina födelsövandor försökte återskapa. Men att döma av Louis de Cahusac, som skrev en rad libretto till Rameaus operor och verket *La danse ancienne et moderne* (1754) – och dessutom medverkade i den stora encyklopedin –, stod kören stilla på varsin sida av scenen, medan dansare och solister agerade på scenen mellan den tvådelade kören. Osäkert om de Cahusac helt går att lita på, eftersom det finns regianvisningar i Quinaults libretto som tyder på att även kören rörde sig.

Att uppsättningar i dag inte alltid tar hänsyn till hur operorna en gång framfördes är i sig något gott. Vad man kan hoppas på, och vad en rad uppsättningar i Frankrike har lyckats med, är att skapa en iscensättning som försöker åstadkomma en scenisk, teatral metafor, att göra ett liknande intryck på dagens publik, som de en gång gjorde på dåtidens: ett allkonstverk långt innan Wagner trodde att han var först. ■|| Claes Wahlin

1. Drottningholms Slottsteater. Foto: Elias Gammelgård.

2. Déjunersalongen. Foto: Tove Falk Olsson.

3. Drottningholmsteatern från scenen ut mot salongen. Foto: Pontus Lundahl.

4. Kostymskiss till rollen Renauds i *Armide*. Kostymtecknare: Philippe Miesch.

5. Kostymskiss till titelrollen *Armide*. Kostymtecknare: Philippe Miesch.

1

Åsa Jäger

INTERVJU: SÖREN TRANBERG

OPERAs Sören Tranberg fick en telefonintervju med Åsa Jäger som hade fullt upp med en stor flytt. Hon var just hemkommen från Hamburg och Dresden, där hon sjungit Brünnhilde i Valkyrian med dirigenten Kent Nagano.

Visst är du uppvuxen i Holmsund utanför Umeå?

– Här bodde jag mina första 18 år och växte jag upp med mina föräldrar, min tvillingbror och en lillebror. Jag gick på musikgymnasiet i Umeå.

Har du musikaliskt påbrå bemyndat?

– Min pappa hade en bra röst och sjöng i Norrlandsoperans kör som består av amatörer. Jag var väldigt intresserad och hängde jämt med honom. Inte minst när man spelade *Carmen* i en nerlagd sporthall i Holmsund. Jag förstod redan tidigt att jag ville jobba i den här världen. Först hade jag tänkt bli patinerare eftersom jag tyckte det var roligt att få nya saker att se gamla ut.

– Jag var garderobiär på Norrlandsoperan och ibland tog jag hand om orkestermusikernas barn. Jag var för ung för att få sjunga i någon uppsättning, men när jag var 16 år fick jag tillåtelse av dåvarande kormästaren Kjell Oscarsson att medverka vid konserter. Jag provade på att sjunga jazz, men när det skulle improviseras fick jag panik. Jag mätte mycket bättre inom bestämda ramar som den klassiska sången innebär och hade betydligt lättare för den typen av tonbildning.

Sedan utbildade du dig i klassisk sång och har en gedigen utbildning?

– Först följde två år på Framnäs folkhögskola i Öjebyn utanför Piteå. Därefter fem år på sångpedagogutbildningen vid Örebro universitet, som ledde till att jag fick lärarlegitimation. Därpå följde ett år på (nuvarande) Västerna Sång- och Pianoakademi och sedan sökte jag och kom in på Operahögskolan i Stockholm. Där gick jag först två år på kandidatutbildningen och sedan lika länge på masterprogrammet.

När gjorde du din operadebut?

– Det skedde 2019 när jag sjöng Mamman i *Hans och Greta* på Norrlandsoperan. Det var fint att få komma hem igen. Det blev väl inget genombrott. Pandemin gjorde att det blev tid över till att fundera på hur jag skulle gå vidare. Jag vill ha trygghet, vilket inte är lätt i sångaryrket. Jag tog inga avgörande beslut utan hoppades få en chans efter pandemin.

Då kom ju tyska Coburg in i bilden, där du först sjöng Brünnhilde i Valkyrian. Hur kom du i kontakt med detta operabus?

– Jag tävlade i Lauritz Melchior-tävlingen i Ålborg och gick till semifinal. Det var min dåvarande danska agentur som förmedlade

2

kontakten med Coburg i maj 2021. I december samma år började vi repetera och på grund av pandemin sköts premiären fram två gånger, vilket gjorde att min debut som Brünnhilde ägde rum i april 2022.

– Skulle jag mäktas med en så stor roll? Jag har mycket stor respekt för Brünnhilderollerna. Det här engagemanget gav ovärderliga erfarenheter. Chefdirigenten i Coburg australiensaren Daniel Carter hade fina ingångar och han var så psykologiskt smart när vi repeterade. Han lät mig växa in i rollen och rösterna som den kräver och var hela tiden med mig. Han gav mig känslomässiga incitament till att testa mina egna sångliga gränser.

Operan i Coburg är ett mindre hus och för den teatern arrangerade Wagner själv om hela Nibelungens ring för en mindre orkesterbesättning. Var det den ni använde?

– Ja, det stämmer. Det var tryggt att jobba i den här miljön, där de flesta av oss gjorde sina roller för första gången.

Din debut som Brünnhilde gav genklang i USA. Hur kom det sig?

– Den amerikanske musikjournalisten och kritikern på The New Yorker Alex Ross såg uppsättningen och det gav eko. Det är roligt när auktoriteter uppskattar ens jobb. Teatern i Coburg var stolt för att ha uppmärksammas och det var även jag.

Ledde detta fram till att du fick göra Senta i Den flygande holländaren i Göteborg?

– Jag hade redan provsjungit ett par gånger i Göteborg, så man kände till min förmåga. Jag provsjöng i augusti 2022 och då med Sentas mest utsatta lägen, som duetten med holländaren och slutscenen, inte Sentas ballad. Jag erbjöds rollen, vilket ledde till att jag fick mer självförtroende. Det var härligt att äntligen få sjunga på en större scen och med en stor orkester. Det gav mig både trygghet och större teknisk säkerhet. Dessutom är det stöttande att ha vänner i publiken. På Göteborgsoperan kände jag mig väl omhändertagen

och uppskattad. Det ser ut som att jag kan få göra Senta igen, nu i något tyskt operahus, men något kontrakt är inte påskrivet.

Samtidigt som du skulle göra Senta ville dirigenten Kent Nagano ha dig som Brünnhilde till sin konsertanta version av Valkyrian. Hur löstes det problemet?

– Har man ett kontrakt vill jag inte bryta det. Så jag tackade nej först, men Nagano engagerade en annan sångerska för de tre konserterna och erbjöd mig att ansluta till turnén när Göteborgs-sejouren var över. Jag sjöng rollen vid framföranden i maj både i Hamburg och Dresden. Det tredje framförandet blir vid Luzern-festivalen i augusti.

Vilka erfarenheter fick du av samarbetet med Kent Nagano?

– En av forskarna i projektet Wagner-Lesarten hade hört mig i Coburg. I just detta projekt jobbar Nagano med tidstroga instrument, vilket leder till avtryck i gestaltningsarbetet. Texten framhävs mer och scenanvisningarna är mer trogna, där dramat känns mer ljudproducerat.

Hur skulle du beskriva Kent Nagano?

– Han är otroligt vänlig. Han är noga med orkesterklangen. Själv tycker jag att konserten i Dresden blev optimal. Där var han mer påkopplad och andades betydligt bättre med sångarna. Det är spännande med 1800-talsinstrumentens sensträngar och där träblåset ger en annorlunda klang. En nästan lite trolsk och spökig känsla. Orkestern är lägt stämd ...

Hur var det att sjunga i Elbphilharmonien?

– Det var utmanande. Vi hade först repeterat i en överakustisk lokal och konsertsalen fick vi bara tillträde till två timmar före konserten. Sångarna stod bakom orkestern där jag hade svårt att höra den. Det gjorde mig naturligtvis osäker och jag njöt inte så mycket som jag hade velat.

3

Hur gick det i Dresden?

I Kulturpalatset är akustiken fantastisk. Där fick vi sångare hjälp av rummet. Efter konserten fick jag lotsas ut bakvägen eftersom en stor skara människor hade samlats vid sceningången och ropade efter mig och ville ta bilder. Det ville man skona mig ifrån och såg till att jag kom helskinnad till mitt hotell.

Är det några fler framträdanden planerade med Kent Nagano?

– Vi ska framföra *Siegfried* konsertant under våren 2025 i bland annat Hamburg, Dresden, Köln och Paris. Under 2026 gör vi *Ragnarök*. Sedan väntar hela *Ring*en 2027.

Det innebär att du kommer att göra din första Ragnaröks-Brünnhilde. Vem är din instuderare?

– Det är Leif Lundberg, en av våra främsta Wagnerkännare. Honom har jag samarbetat med sedan Operahögskoletiden och vi arbetar numera när behov uppstår. Jag utforskar den dramatiska repertoaren med honom.

Har du haft några sångpedagoger?

– Leif Lundberg är min sångcoach. Hillevi Martinpelto var min coach och mentor under operautbildningen och även Ulrika Tenstam Juvas.

Hur studerar du in en ny roll?

– Jag har bra gehör och lär mig noter snabbt. Jag har snudd på fotografiskt minne. Jag har alla mina noter i min Ipad, för den väger betydligt mindre än en mängd klaverutdrag. Jag klinkar mig fram på pianot, men min sambo Simon, som är tonsättare, hjälper mig med ackordanalys vid extra svåra passager.

Hur lång tid behöver du för att en roll ska sitta musikaliskt?

– Senta tog ett helt år att få under huden. Det är också bra att låta rollen få vila ett tag för att sedan återvända till noterna.

Har du några nya roller på gång?

– Först väntar Brünnhilde i *Ragnarök*, premiär 2026. Rollen innehåller både en hög och låg tessitura. I scenen med Waltraute ligger den nästan i altläge, medan duetten med Siegfried i ”Zu neuen Taten, teurer Helde” kräver höjdtöner. Det gäller att kalibrera rösten eftersom mycket av partiet ligger i ett mellanläge för att i sista akten ligga högre igen.

– Jag hoppas få en förfrågan om att göra Isolde. Jag har redan börjat studera in partiet. Det blir en utmaning både sångligt och inte minst gestaltningsmässigt. Elektra ligger längre fram, kanske om fem eller tio år.

Vill du inte sjunga några dramatiska italienska roller?

– Jo, jag skulle nog kunna göra en acceptabel Aida, Amelia i *Maskeradbalen* eller Lady Macbeth, men det finns så många andra sopraner som gör det bättre. Men Turandot skulle jag gärna vilja göra. Jag har fått förfrågan om att göra Minnie i *Flickan från Västern*, men jag är tveksam. Jag trivs bäst i den högdramatiska tyska repertoaren.

Du har en ny agent?

– Ja, hon är amerikanska och heter Deborah Sanders på agenturen Arbour Artists. Hon bor i Portugal men har kontor i London. Det är ett givande samarbete.

Åsa Jäger hade tid för den här intervjun mellan packandet av flyttkartonger. Vart går flyttlasset?

– Det blir inte så långt, bara inom Vadstena kommun. Sju kilometer fågelvägen och tolv bilvägen till ett hus med en trädgård på 5 000 kvadratmeter i Väversunda vid västra sidan om Tåkern nedanför Omberg. Den stora utmaningen blir att flytta våra två bisamhällen och det får göras med försiktighet nattetid när bina är inne i kuporna. ■

Ålder: 39 år**Bor:** På landet utanför Vadstena**Familjen:** Sambon Simon, en katt och två bisamhällen**Jobbar som:** Dramatisk sopran**Priser:** Anders Walls Giresta-stipendium 2015, Svenska Wagner-Sällskapet stipendium 2015, Danska Wagner-Sällskapet stipendium 2020 och stipendier från Kungliga Musikaliska Akademien**Aktuell:** Brünnhilde i Valkyrian**Gör på fritiden:** Slungar honung, trädgårdsskötsel på en tomt om 5 000 kvadratmeter. Jobbar med musik.

1. Åsa Jäger. Foto: Stewen Quigley.

2. Craig Colclough och Åsa Jäger i *Den flygande holländaren* på Göteborgsoperan. Foto: Tilo Stengel.

3. Mats Almgren och Åsa Jäger i *Den flygande holländaren* på Göteborgsoperan. Foto: Tilo Stengel.

4. Åsa Jäger som Brünnhilde i *Valkyrian* på Landestheater Coburg. Foto: Annemone Taake.

Julia Sporsén, Dimitris Paksoglou och Fredrik Zetterström

Death and the Maiden

MALMÖ OPERA • RECENSENT: ÅSA MÅLHAMMAR • FOTO: JONAS PERSSON

*En gång är ingen gång heter det, men få nutida operor får en andra chans. Nu har Malmö Opera gjort en helt ny uppsättning av Jonas Forssells *Death and the Maiden*, och därmed skiljt ut verket från skaran av nutida svenska engångsoperor. Det var 16 år sedan som operan uruppfördes på samma scen, då i regi av Åsa Melldahl. Verket har en pjäsförlaga av den argentinsk-chilensk-amerikanske författaren Ariel Dorfman, som själv står för librettot.*

Andra chansen har flera värden: verket prövas av ett nytt konstnärligt team, talar till en ny publik och möter en förändrad omvärld att skapa genklang och relevans i. Det är också ett sätt att förvalta den investering det innebär att ta fram en opera. Jonas Forssell var vid urpremiären 2008 huskompositör i Malmö och *Death and the Maiden* är en av de tre operor han skrev under perioden.

Forssells opera är en helaftonsföreställning, där regissören Tobias Theorell lyfter fram kammerspelet. Vi ser ett snabbt eskalerande drama på tre man hand: ett kvinnligt tortyroffer råkar av en slump på sin forne plågoande och tar honom i sitt våld. Hon måste då hantera sitt hämndbegär, samtidigt som livskamratens lojalitet prövas.

För att skapa intimitet i föreställningen är scenlayouten omvänd. Orkestern intar mitten på Malmöoperans stora vridscen, medan sångarna agerar på en mindre vridscen byggd över orkesterdicket och ut i publiken. Det blir operadramatik i närbild, med kanske något för ljudstarka röster som bieffekt. Scenografin visar ett 80-talshem med färgat badrumsporslin, stora mönster och plysch. Knappt midje-höga väggar lämnar alla förehavanden synliga.

Den Malmödebuterande sopranen Julia Sporsén sjunger den krävande rollen som Paulina men sviktar inte ett ögonblick i scennärvaro eller intensitet. Ett tätt samspel uppstår med maken Gerardo, precis och kärnfullt gestaltad av barytonen Fredrik Zetterström och med Dr Miranda, som sjungs av den grekiske tenoren Dimitris Paksoglou (som tidigare gjort Cavaradossi i Malmö). Doktorn är först bullrig och självsäker men inser med stigande förvåning och skräck vilken situation han hamnat i. Det är riktigt spännande, en politisk-moralisk thriller, och alltsammans gestaltas ruggigt effektivt av Jonas Forssells musik.

Den är inte sällan medryckande och har en rad snyggt och roligt komponerade duetter. Men mest imponerar Forssell med sitt eleganta förhållningssätt till *Der Tod und das Mädchen*, Franz Schuberts sträckkvartett nr 14 i d-moll. Stycket spelar en avgörande roll i intrigen och är därför invävt i kompositionen. Vi hör det både som orkester-

arrangemang, som parafra, som en överröstad dröm eller i svagare återklanger. Dirigenten Patrik Ringborg håller framförandet i ett genomlyst och säkert grepp.

Death and the Maiden är ett verk som förtjänar ett självständigt liv på operarepertoaren. Theorells uppsättning är därtill gedigen och drabbande till vilket Maja Ravns scenografi bidrar. De rundade halvväggarna i Paulinas hem går igen i en hög grå mur som halvt omsluter den stora vridscenen. Med mur och väggar aktiveras en samstämmig symbolik som handlar om gränser, mellan offentligt och privat, frihet och ofrihet, om integritet och människovärde.

Längs den höga muren frammanas operakören som *los desaparecidos*, de försvunna, legio under latinamerikanska militärdiktatorers framfart, exempelvis i Chile 1973. Några träder fram och berättar om sitt öde, men med denna namnlösa massa som fond till Paulinas historia landar operan i en slående kommentar till de fascistoida tendenser som vi ser i vår samtid.

Vittneslitteratur är en litterär genre sedan 1970-talet och kanhända är Malmöoperans nya uppsättning av *Death and the Maiden* starten på genren vittnesopera. ■

FORSELL: DEATH AND THE MAIDEN

Premiär 18 maj 2024.

Libretto: Ariel Dorfman

Dirigent: Patrik Ringborg

Regi: Tobias Theorell

Scenografi, kostym- och maskdesign: Maja Ravn

Ljusdesign: Torben Lendorph

Videodesign: Stefan Stanišić

Fightkoordinator: Bo Thomas

Solister: Julia Sporsén, Fredrik Zetterström, Dimitris Paksoglou.

www.malmoopera.se

Vilse

KUNGLIGA OPERAN, ROTUNDAN • RECENSENT: LORETTO VILLALOBOS • FOTO: MARKUS GÅRDER

Hos Unga Operan kan man förvilliga sig i en trollskog med Andrea Tarrodís nya opera Vilse, riktad till barn i lågstadiet och i regi av Ellen Lamm. Fast huruvida huvudpersonen Klara, gestaltad av Tessa-Maria Lehmussaari, faktiskt är på irrfärd i skogen eller, så att säga, är lost in a dream förblir en öppen fråga för publiken att besvara. Magnus Florins libretto är ett finurligt litet stycke dikt Konst där fantasin blir ledsagare i den drygt 30 minuter långa föreställningen.

Joa Helgesson, Karolina Blixt, Tessa-Maria Lehmussaari och Erik Rosenius

Rikke Juellunds snillrika scenografi och kostym öppnar för ett frikostigt exempel på teatermagi som kan trollbinda operans nybörjarpublik lika mycket som den mer luttrade operabesökaren. Vad som till synes förefaller vara en traditionell black box på Rotundan kan med hjälp av ljussättning och andra scentekniska lösningar, snurrdörrar och luckor förklädda till kvisthåll, böljande tyger och iögonfallande peruker liksom en gömd vridplatta på scengolvet förvandla Klaras vardagsrum till en mystisk plats där naturen och elementen är besjälade.

Klara själv bär en blå klänning med styv spetskrage – det finns något i hur hon uppenbarar sig som gör att hon påminner om andra barn som från vår värld försvunnit i Lewis Carrolls, C.S. Lewis, Michael Endes eller L. Frank Baums magiska världar.

Det börjar i föräldrahemmets trygga sfär, men snart befinner sig Klara i en magisk men obekant värld. Och vad värre är, hon kommer inte ihåg vad hon heter eller var hon kommer ifrån. Hon möter en uppsjö av lustiga gestalter på sin irrfärd genom trollskogen, alla mer eller mindre hjälpsamma gällande Klaras belägenhet – vind, stenar, vatten och träd, liksom ett gigantiskt ägg som vill förbli okläckt och en Ingen, som avvisar samtliga identitetsmarkerande etiketter men i sin lädliknande gestalt kan fyllas av åskådaren med egna, outtalade innebörder.

Samtliga figurer gestaltas av en utmärkt ensemble med Karolina Blixt, Joa Helgesson, Jonas Degerfeldt, Ulrika Skarby och Erik Rosenius, vilka alla framför stycket med oklanderlig artikulation. Det kan inte nog understrykas hur viktigt det är att sjunga så att texten blir tydlig för en ovan publik.

Andrea Tarrodís busiga och melodiosa musik understryker de icke-mänskliga gestalternas karaktärsdrag med enkla men effektiva musikaliska medel av en liten kammarorkester bestående av harpa, stråkar och slagverk under ledning av Martin Virin.

Kultur riktad till barn är som bäst när den både befinner sig i ögonhöjd med sin publik och samtidigt inte väjer för att vara lite svår, lite mindre självklar i vad den serverar publiken, utan avledande pjoller eller pedagogiska pekpinor. ■■

TARRODI: VILSE

Urpremiär 26 april, besökt föreställning 7 maj 2024.

Libretto: Magnus Florin

Dirigent: Martin Virin

Regi: Ellen Lamm

Scenografi: Rikke Juellund

Ljus: Erik Berglund

Solister: Tessa-Maria Lehmussaari, Karolina Blixt, Joa Helgesson, Jonas Degerfeldt, Ulrika Skarby, Erik Rosenius.

www.operan.se

Elisabet Strid och Bryan Register

Tristan OCH Isolde

DET KONGELIGE TEATER, KÖPENHAMN • RECENSENT: SÖREN TRANBERG • FOTO: MIKLOS SZABO

Svenska wagnersopraner har som bekant varit en framgångsrik exportvara ända sedan Nanny Larsén-Todsens dagar. Inte minst har Isolde varit en ikonisk roll för svenskor världen över ända fram till i dag. Det är därför med stor nyfikenhet som jag reser till Köpenhamn för att se hur Elisabet Strids andra Isolde vid en nyuppsättning i Köpenhamn står sig i konkurrensen. Sin första gjorde hon i höstas i Sevilla.

Och det måste sägas först som sist att detta är **Elisabet Strids** föreställning ihop med **Stephen Millings** kung Marke. Att säga att Strid gör en mycket solid tolkning är bara förnamnet. Hon har tidigare gjort många utmejslade och inträngande rollporträtt, men det här är något extraordinärt. I första akten är hon spotsk, kränkt och furiös, i andra akten är hon nästan tonårsaktig och förväntansfull i sin uppsyn inför kärleksmötet med Tristan. Vokalt har hon rollen helt under huden. Frapperande är hennes höjdtoner och attack, vilket alltid har varit ett av hennes kännetecken. Men nu har hon breddat rösterna och också fått en större fyllighet på djupet.

Tristan och Isolde är ett mycket svårt verk att ge sig i kast med för ett operahus av två skäl. Det ena är att det är näst intill omöjligt att få fram ett jämbördigt titelrollspår. Isolde får stå på hela första akten och Tristan hela den tredje. Den amerikanske tenoren **Bryan Register** är närmast handelsresande som Tristan och kom in relativt sent i repetitionsprocessen. Han är vokalt fullödlig men är inte på samma skådespelarnivå eller erotiska uttrycksnivå i andra akten som Strid. Hon har en enorm röstkonstitution, medan Register inte orkar fullt ut i slutakten. Inga vokala skavanker, men orken tryter lite i feberyran i slutet.

Dirigenten **Paolo Carignanis** orkesterintensitet gör det inte heller lätt för sångarna. Det fungerar dock i ett operahus som Köpenhamns som har en sådan fin akustik. Det som griper tag i denna uppsättning är inte bara den höga sångliga nivån utan också Det Kongelige Kapels oerhört jämna orkesterspel under Carignanis ledning. Han håller orkestern och sångarna i ett järngrepp under hela premiärkvällen.

Den andra stora svårigheten med detta verk är att Wagners drama är så rikt på inre känslor men så fattigt på yttre skeenden. Detta är den elfte iscensättningen som jag har sett av verket sedan 1981 och regissörerna har haft olika infallsvinklar för att lösa detta. **Sofia Adrian Jupither** och hennes team ser verket som ett kammerspel. Som regissör är hon starkt influerad av en skandinavisk psykologisk-realistisk teatertradition, där hon som talteaterregissör har haft framgångar med dramatiker som Henrik Ibsen, Lars Norén och Jon Fosse.

Detta är en avskalad *Tristan*-uppsättning med en kvadratisk spelplatta i de två första akterna. Första akten blir väl statisk med manskören i bakgrunden närvarande hela tiden. Ett staket avskiljer kören från huvudpersonerna som har ett mycket litet utrymme längst fram för scenisk aktion. Den maritima miljön lyser helt med sin frånvaro och att vi skulle befinna oss på ett skepp är det inte tal om. Under hela uppsättningen syns genomgående en ljusrigg ovanför som utgör en stjärnhimmel under de första två akterna.

Andra akten är superromantisk där scenografen **Erlend Birkeland** försett spelplattan med blommande träd och på golvet ligger en

Jens Søndergaard och Bryan Register

hel drös med vita blomklasar. Det får mig att tänka på Jean-Pierre Ponnelles berömda Bayreuthversion 1981 vilken var föregångaren till Heiner Müllers 1993 på samma scen. Verket är en berättelse om kärlek som endast kan förverkligas genom att viljan att leva överges och genom att de älskande, Tristan och Isolde, förenas i en värld av icke-existens. Kärleksduetten kan ses som tron på natten som sanning och dagen som illusion. Müller lyckades allra bäst med detta, där man hade skapat en steril miljö där känslor inte kunde förnimmas. Speciellt märktes det i hans scenbild där krigsbrynjur i olika rader gjorde att kärleksparet irrade runt i ett labyrintiskt tomrum.

Så angriper inte Sofia Adrian Jupither verket och det är väl helt i sin ordning. Men att se verket som ett kammerspel är hon knappast ensam om. För att det ska fungera måste personregin vara mycket starkare och med ett större djup inifrån – nu fick man känslan av att sångarna fyllde i själva i olika hög grad.

Tredje akten utspelas i ett naket scenrum utan infattningar, med enbart några stenbumlingar. Ljusriggen i taket har nu hamnat i lodrätt ställning i fonden och ljussättaren **Ellen Ruge** använder den som en effektiv ljusorgel under Isoldes kärleksdöd.

Bland övriga medverkande hade **Hanne Fischers** Brangäne svårt att hävda sig initialt mot Strid, men hon tar sig betydligt till andra akten, där inte minst vaksången utgör en höjdpunkt. Kurwenal är inget kantabelt parti, men barytonen **Jens Søndergaard** sjunger snyggt och inte som en del som hojtar sig igenom partiet. Dock saknar jag lite svärta i rösterna. I höst väntar en stor utmaning för honom som Jago i Verdis *Otello* på Göteborgsoperan.

Basen Stephen Milling har all den auktoritet som krävs för kung Marke. Närmast statuariskt sjunger han sin långa monolog med en röstbalsam av sällan hört slag. På en bänk frontalt ut mot publiken sitter Isolde stum i agerandet men Strids ansiktsreaktioner framgår tydligt ända till bakre parkett. Hon släpper inte rollen för en enda sekund.

Nästa chans att få se Strid som Isolde blir i Genève i höst. Mätte hon nu få en Tristan som håller hennes höga nivå. :||

WAGNER: TRISTAN OCH ISOLDE

Premiär 18 maj 2024.

Dirigent: Paolo Carignani

Regi: Sofia Adrian Jupither

Scenografi: Erlend Birkeland

Kostymdesign: Maria Geber

Ljusdesign: Ellen Ruge

Rörelseinstruktör: Katarina Sörenson

Kormästare: Steven Moore

Solister: Bryan Register, Elisabet Strid, Hanne Fischer,

Jens Søndergaard, Stephen Milling, Nils Jørgen Riis,

Johannes Sejersted Bødtker, Jacob Skov Andersen.

www.kglteater.dk

Marco Jentsch

Tannhäuser

OPER FRANKFURT • RECENSENT: ALEXANDER HUSEBYE • FOTO: BARBARA AUMÜLLER

*Var detta den Tannhäuser som Richard Wagner ansåg sig vara skyldig världen?
Så skulle man kanske kunna uttrycka Matthew Wilds omtolkning av berättelsen om den
olycksalige medeltida poeten Heinrich von Ofterdingen, operans Tannhäuser.*

Dshamilja Kaiser

Likt regissörskollegan Dimitri Tcherniakov skriver den unge sydafrikanske regissören, som också regisserat i Sverige, gärna om handlingen i sina tolkningar. Man får ta till sig konceptet – eller inte. Frankfurtpubliken hyser i alla fall ett nyfiken intresse, van som den är vid att unga förmågor på väg upp får pröva sin förmåga i ett fullskaligt operahus. De annars obligatoriska buropen saknas till förmån för livliga diskussioner i både foajé och press.

Regin är omedelbar och suger tag redan i uvertyrens skildring av förhistorien och släpper inte förrän ridån gått ner efter tredje akten. Däremellan utspelar sig rak och tydlig teater som omfattas av alla medverkande utan undantag. Heinrich agerar den tyske författaren (bland många) som flytt nazisternas Tyskland och landat i det amerikanska universitetet Maris Stella, ett katolskt lärosäte. Han hinner skriva en bestseller, Pulitzer-vinnande Montsalvat, och nu, i det begynnande 1960-talet, försöker han sig på en uppföljare. Skrivkrampen försöker han lösa med morfinmissbruk och möter i drogfantasierna Venus, som presenterar honom för hans sanna homosexualitet. Att försöka återvända till sin professur i den bigotta högskolemiljön leder till katastrof.

Hans elev Elisabeth gör allt för att rädda honom undan vreden som följer på att han i andra aktens poesitävling omfamnar en yngling, en hälsning från Thomas Manns Tazio i *Döden i Venedig*. Det finns ingen förlåtelse att hämta hos påven i Rom, utan Heinrich väljer återigen morfindimmornas omfamning.

I slutscenen är vi tillbaka i samma hörsal i nutid och en äldrad Elisabeth presenterar den av henne färdigställda boken som poeten förgäves arbetade på. Och visst anar man bland åskådarna en lika-

ledes äldrad Wolfram och den gemensamma dottern. Så drar regissören effektivt ihop säcken på ett kronologiskt vis som påminner om Christof Loys *Parsifal*-uppsättning i Stockholm.

En och annan invändning kan göras, visst finns där ett par longörer, men bara småsaker som inte påverkar helhetsintrycket av ett gediget regiarbete som gör ett tydligt avtryck på den gripna publiken. Succén var ögonblicklig, biljetterna sålde slut och man såg sig tvungen att sätta in en extraföreställning.

Thomas Guggeis är sedan i höstas Frankfurtoperans nye chefsdirigent. Han är redan välrenommerad från Wien, Metropolitan men kanske framför allt från Staatsoper i Berlin, där han verkade som Daniel Barenboims assistent och även fick rycka in när mentorns hälsa sviktade. Själv såg jag honom som inhoppare för Christoph von Dohnányi i *Salome*, vilket snabbt gav eko i branschen. Guggeis har ännu inte anträt de stora konsertpodierna som den medialt slipade Klaus Mäkelä, utan han tar den lite längre karriärvägen längs operarepertoaren.

Här i *Tannhäuser* gör han mirakel med orkester, kör och solister. Textförståelsen går främst och han lägger i dagen en oändlig mängd fina nyanser, inte minst i tredje aktens Romberättelse tillsammans med **Marco Jentsch**. Denne tenor drar åt karaktärshållet, vilket i detta fall fungerar överraskande bra. I stället för röstlig tyngd och bredd får vi en smalare men knivskarpt gestaltad tolkning där inte en stavelse går förlorad, även i de röstmördande partierna hos Venus och i andra aktens poesitävling. **Andreas Bauer Kanabas** drar nytta av regin som placerar Lantgreven som dekan på det katolska lärosätet och därmed öppnar rollen för mer gestaltning. Vilket också

Andreas Bauer Kanabas och Christina Nilsson

Scen ur Tannhäuser

understryks av Kanabas i alla lägen naturligt strömmande bas. Den unge slovenske barytonen **Domen Križaj** gör på alla sätt Wolfram rättvisa. Han förmår ta ner sitt präktiga röstmaterial utan minsta effekt på skönsången. **Dshamilja Kaiser** som Venus ursäktade sig för indisposition, vilket knappast märktes.

Christina Nilssons stjärna strålar högt i Frankfurt. Publiken runt om mig drog formligen efter andan när hon i andra akten brister ut i Elisabeths hälsningssång. Röstens perfekta placering och klangförmåga ger henne obehindrade möjligheter att fånga uttrycken och få dem spontana här och nu. Jag gissar att hon också trivs i den ensemble som är Frankfurtoperans, noga framodlad av chefen **Bernd Loebe**.

I herdegossens roll dök ännu en svensk sopran upp, **Karolina Bengtsson**, som gör sin första säsong i Frankfurt. Hon kommer nog göra sig hörd på flera scener framöver.

Ingen *Tannhäuser* håller måttet utan en strålande körinsats. Så också här. Från *Mästersångarna i Nürnberg* häromåret vet jag vad kören är i stånd till. Kormästaren, den unge **Tilman Michael** med erfarenhet från Bayreuth och många andra scener har gjort kören till pristagare, bl.a. i tyska Opernwelts ranking. Nästa säsong tar han sig vidare till Metropolitan.

Frankfurtoperan abonnerar i samma tidskrift på titeln årets operahus och flera av denna operas uppsättningar får även andra priser. Jag anar att *Tannhäuser* också har förutsättningarna till detta.

Medan arma Stockholmsoperan tvingas stå ut med aktivt okunniga kulturpolitiker, som förvärrar tillståndet och förstör Sveriges renommé som operaland, går Frankfurtoperan mot en ny framtid. Nuvarande huset kommer att rivas och ersättas med ett nytt på samma plats. Teaterdelen, som man kamperat med i samma byggnad, får en ny adress. Under tiden tar operan plats i en större kongresshall. Kostnaden? Närmare 11 miljarder kronor. Protester – tja, de vanliga förstås, det hör till. Men viljan hos kulturpolitikerna avgör till operans fördel. I Frankfurt är man stolt över sin opera, även om den inte besitter ett spår av rysch och pysch. ■||

WAGNER: TANNHÄUSER

Premiär 28 april, besökt föreställning 5 maj 2024.

Dirigent: Thomas Guggeis

Regi: Matthew Wild

Scenografi: Herbert Barz-Murauer

Kostym: Raphaela Rose

Koreografi: Louisa Talbot

Video: Clemens Walter

Ljus: Jan Hartmann

Dramaturgi: Maximilian Enderle

Kormästare: Tilman Michael

Solister: Marco Jentsch, Christina Nilsson, Dshamilja Kaiser, Domen Križaj, Andreas Bauer Kanabas, Magnus Dietrich, Erik van Heyningen, Michael Porter, Magnús Baldvinsson, Karolina Bengtsson, m.fl.

www.oper-frankfurt.de

Medée

OPÉRA GARNIER, PARIS • RECENSENT: CLAES WAHLIN • FOTO: ELISA HABERER

Trollkinnan, hämnerskan och barnamörderskan Medea har under historiens gång haft många ansikten. Euripides drama har spelats, pjäser om henne har skrivits, hon figurerar i bildkonsten, i filmer och naturligtvis i operor. Maria Callas satte långvarigt avtryck som Medea i Cherubinis opera (1797) som skrevs nästan exakt ett sekel efter Marc-Antoine Charpentiers, som i sin tur uppfördes nästan ett halvsekel efter Francesco Cavallis opera om Medea, Il Giasone (1649).

Lea Desandre

Forskare har hävdad att framställningen av Medea reflekterar tidens kvinnoosyn. Under perioder där kvinnans ställning är starkare, som under tidigt 1800- eller 1900-tal, framställs Medea som kraftfull med rätt att hämnas den otrogne Jason. I tider då kvinnans rättigheter är svagare, som under Charpentiers tid i slutet av 1600-talet, skildras hon som svagare och straffas hårt för sitt beteende. Den hypotesen stämmer i alla fall med Charpentiers opera, där det tar lång tid innan Medeas frustration över Jasons nya frilla Créuse övergår i våldsam hämnd.

Premiären på Charpentiers opera var ingen större framgång, annat än hos vissa kännare. Den framfördes ett tiotal gånger och försvann från repertoaren ända fram till 1984 när **William Christie** gjorde den första inspelningen av verket, men förkortad eftersom allt måste rymmas på tre lp-skivor. Ett decennium senare kom den komplett på cd och fick en scenisk uppsättning av Jean-Marie Villégier och nu var det än en gång dags, visserligen med **David McVicar**s tio år gamla uppsättning från English National Opera, men med en orkester och dirigent som under decenniernas lopp sedan 1984 har klättrat upp till kanske den absolut främsta barockensemblen i världen.

McVicar har placerat historien under andra världskriget. Scenrummet föreställer ett av militären annekterat hus någonstans utanför London, ett ståtligt rum med ljusgråa, höga väggar som med ett förgyllt skrivbord kan förvandlas till den franske överbefälhavarens lika ståtliga rum. Man har strukit operans prolog; rimligen är den obligatoriska hyllningen till Ludvig XIV en smula anakronistisk i denna tolkning.

Iscensättningen fungerar fint och solister och kör är av hög klass rakt igenom. Dansinslagen av koreografen **Lynne Page** har fina inslag av 1940-talets danser och militäriska gester som är både underhållande och smidigt integrerade i handlingen. Inledningsvis när Cupido (Amor) gör entré med ett imponerande mycket glittrigt flygplan, stort nog att rymma piloten, kan den kitsch som strålar från det strax övergå, i att ja visst, här har den fäniga förälskelsen och dess irrgångar bildsatts kongenialt.

Orkestrens insatser är utmärkta, den ser till att Charpentiers för tiden tämligen avancerade harmonier – de befinner sig någonstans mellan

Lullys och Rameaus och var förmodligen ett skäl till att operan inte nådde framgång – driver och stöder solisterna. Inte minst är **Thomas Dunfords** teorbi i basso continuo ljuvlig. Han väver trådar runt recitativet av sällan hört slag.

Lea Desandre i titelrollen är som skapt för rollen. Hennes mezzosopran är fortfarande i utveckling och här finns vackra slingor och inte minst stegringen från att i det längsta tro att allt ska ordna sig till det att hennes hämndbegär blir ofrånkomligt, är både suggestivt och dramatiskt. Hennes förtrogna, **Nérine**, görs med värme av **Emmanuelle De Negri** och Jasons frilla, prinsessan Créuse, har en skarp sopran i **Ana Vieira Leite**. **Reinoud Van Mechelens** smidiga tenor ger Jason både pondus och ett slags vekhet som kontrasterar mot Desandres allt hätskare Medea. Noteras måste också **Julie Rosets L'Amour**, en samlad sopran som kan förföra vem som helst, liksom scenräven **Laurent Naouris Créon**. Hans stabila baryton håller ihop konflikterna så länge det går.

Framför allt blir uppsättningen ett exempel på hur viktigt det är med ensembler. Solisterna är samsjungna, de känner varandra så väl att det sceniska samspelet övertygar utan att regin behöver fostra spelet med hårda scenerier eller annat. Charpentiers *Médée* var alltså bortglömd i nära 200 år. I Sverige gav Utomjordiska Barockbolaget operan 2002, om än inte hela, men det är signifikativt att denna storslagna musik alltför ofta stannar på små scener. :||

CHARPENTIER: MÉDÉE

Premiär 10 april 2024.

Dirigent: William Christie

Regi: David McVicar

Koreografi: Lynne Page

Scenografi och kostym: Bunny Christie

Ljus: Paule Constable

Solister: Lea Desandre, Reinoud Van Mechelen,

Laurent Naouri, Ana Vieira Leite, Gordon Bintner,

Emmanuelle De Negri, Étodie Fonnard, Lisandro Abadie,

Julie Roset, Mariasole Mainini, m.fl.

www.operadeparis.fr

Poulenc: *La voix humaine*
 Schönberg: *Erwartung*

Rossy de Palma i *La voix humaine*

TEATRO REAL, MADRID • RECENSENT: ERIK GRAUNE • FOTO: JAVIER DEL REAL

Arnold Schönbergs Erwartung, Béla Bartóks Riddar Bläskäggs borg och Francis Poulencs La voix humaine – under senare år har denna triptyk av operamodernismens miniklassiker allt oftare och i olika kombinationer dykt upp på världens operascener. Själv har jag under relativt kort tid hamnat på fyra olika dubbelkonstellationer, även i operahus med en traditionellt inriktad repertoarpolitik. Nu senast på Teatro Real i Madrid. Här stod för första gången Poulencs och Schönbergs kvinnomonodramer på scenen.

Malin Byström i Erwartung

Det ligger ett halvt sekel mellan Schönbergs kortopera, skriven 1909, och Poulencs opera med premiär 1959. Bägge handlar om en kvinnas obesvarade kärlek, som i sin monomana desperation tenderar att övergå i ren psykos, mord, och självmord; det vokala tilltalet hos Schönberg är en brutalt expressionistisk atonalitet, hos Poulenc en mjukare fritonal framtoning.

Den i Sverige ofta aktuella **Christof Loy**, senast med vårens *Parsifal* på Stockholmsoperan, använder sig gärna av stumma gestalter i sina regikoncept som antyder egna parallella historier. Så också här, där Loy öppnar upp och vitaliserar monologernas kvävande klaustrofobiska stämningar genom att låta en stum gestalt interagera med kvinnan. I *La voix humaine* finns den i monologen omtalade vänninnan Marthe med på scenen (framställd av ingen mindre än **Rosy de Palma**). I *Erwartung* ligger mannen i början fullt synligt död på scenen och kommer under hela dramat att agera levande med kvinnan som i vardagliga samlevnadssituationer.

Scenografin av Loy och **Guadalupe Holguera** visar en öppen lägenhet med stora fönster i fonden. I *La voix humaine* ett tomt vitmålat rum med flyttkartonger. I *Erwartung* har den ursprungliga skogen

blivit en våning med nutida planlösning: säng, en cykel, ett nyligen använt frukostbord.

Poulencs dialogiska monolog med telefonen var säkert en radikal modernitet i 50-talets operavärld. I dag verkar operan trots den klumpiga telefonen helt självklar. Kvinnans dialoger med älskaren och växeltelefonisten, de många avbrotten – aktionen i Poulencs opera är trots skillnaderna igenkännbar i allas våra dagliga liv med mobilen. För kvinnan "Elle", gripande framställd av **Ermonela Jaho**, blir telefonluren hennes enda trogna vän – tyvärr ännu mer igenkännbart för många av dagens mobilanvändare.

Även det musikaliskt mest avancerade och för många mest svårsmälta, Schönbergs radikalt atonala monodrama *Erwartung*, börjar kännas mer hemtam, åtminstone när **Malin Byström** tar hand den. Byströms voluminösa men samtidigt kristallklart fokuserade sopran är perfekt för att reda ut den snåriga och fragmentariska sångstrukturen till njutbar skönsång. Madridpublikens jubel var ett tydligt bevis på detta.

Ett välgörande mellanspel till dessa kompakta skildringar av den

övergivna kvinnans kärlekselände fick vi i ett magnifikt framträdande av **Rosy de Palma**, mest känd som stjärna i Pedro Almodóvars filmer som *Kvinnor på gränsen till nervsammanbrott* och *Parallella mödrar*. Iförd en rysch-pyschig brudklänning med ett enormt släp, som sträckte sig över hela scenen, gav Rosy de Palma sin version av kvällens gemensamma huvudtema. Med hjälp av texter av Bertolt Brecht och Oscar Wilde blir dock utgången här en annan. Med triumferande flamencos röst reser sig Rosy de Palmas övergivna kvinna och gör triumfartad sorti mot ett nytt liv.

Utmärkt orkesterledning av **Jérémie Rhorer**. Han ger tyngd och pregnans åt Poulencs raffinerade om än något diskreta orkestersats, medan han i *Erwartung* reder ut och tydliggör Schönbergs komplicerade harmonik. ■||

POULENC: LA VOIX HUMAINE SCHÖNBERG: ERWARTUNG

Premiär 17 mars, besökt föreställning 26 mars 2024.

Dirigent: Jérémie Rhorer

Regi: Christof Loy

Scenografi: Christof Loy och Guadalupe Holguera

Kostym: Barbara Drosihn

Ljus: Fabrice Kebour

Solister: Ermonela Jaho och Rosy de Palma (La voix humaine) samt Malin Byström och Rosy de Palma (Erwartung)

www.teatroreal.es

Fler recensioner finns på OPERAs hemsida: www.tidskriftenopera.se

Det Kongelige Teater 2024/2025

www.kglteater.dk

Sju premiärer erbjuds publiken i Köpenhamn av Det Kongeliges operasektion under nästa säsong. Den första går av stapeln den 8 september med **Verdis** *Don Carlos* i en uppsättning av **David Livermore**. Den ges i samarbete med operan i Monte Carlo. Sist *Don Carlos* sattes upp i Köpenhamn 2007 i Kasper Holtens regi gjordes kung Filip med tung auktoritet av **Stephen Milling**. Även denna gång är det Milling som gestaltar den dystre spanske monarken. **Gisela Stille** har de senaste åren betat av det ena efter det andra av de stora bel canto- och spintopartierna i den italienska repertoaren. Nu är det dags för Elisabeth, Filips olyckliga unga hustru. Sångarna i de andra ledande rollerna har plockats in utifrån, **Matthew White** i titelrollen, **Gihoon Kim**, Posa och **Aytaj Shikhalizada** Eboli. Kanadensiske **Jordan de Souza**, ny GMD i Dortmund, dirigerar.

Manfred Trojahn hör till Tysklands mest framstående tonsättare i dag men är inte så känd utanför sitt hemlands gränser. Hans opera *Orest* med eget libretto efter Euripides drama hade urpremiär i Amsterdam 2011 och får nu sin skandinaviska premiär i Köpenhamn den 19 september. **Marie Jacquot** tillträder sin nya tjänst som chef för Det Kongelige Kapel till hösten, men *Orest* är den enda premiär hon leder under säsongen. **Kasper Holten** regisserar och titelrollen görs av **Christoph Pohl**. Kvalificerade krafter också i övriga roller, som **Thomas Blondelle**, Apollon, **Elisabeth Jansson**, Elektra och **Ida Falk Winland**, Helene.

Säsongens tredje premiär följer redan den 6 oktober med ett mer välbekant verk, **Mozarts** *Figaros bröllop*, där **Nicholas McGegan** dirigerar och för regin står **Anne Barslev**, som är Den Jyske Operas i Århus nytillträdda operachef. **Henning von Schulman** är Figaro, som efter vissa förvecklingar kommer att få gifta sig med **Clara Cecilie Thomsens** Susanna. Thomsen fick den senaste säsongen ett mycket fint genombrott på Det Kongelige i Brittens *The Turn of the Screw* och Händels *Saul*. Det finns all anledning att se fram mot hennes Susanna – liksom mot **Sofie Elkjær Jensens** Grevinna. Greven sjungs av **Theodore Platt**, ett ungt stjärnskott med brittisk-rysk bakgrund, och han kommer ideligen att gäckas av **Kari Dahl Nielsens** Cherubin.

Elisabeth i *Don Carlos* är inte säsongens enda tunga nya roll för **Gisela Stille**. Den 16 januari 2025 sjunger hon titelrollen vid Danmarkspremiären på **Donizettis** *Maria Stuarda*. Det sker i **Mariame Cléments** uppsättning, som man gör i samarbete med operan i Genève. Gisela Stille kommer att sällsynt vackert gå under i maktkampen med sin kusin drottning Elisabeth, **Elisabeth Jansson**, medan tenoren **Galeano Salas** är hopplöst fångad mellan dessa två dominanta kvinnor. Talbot, **Henning von Schulman**, försöker förgäves medla. **Paolo Arrivabeni** dirigerar.

Johan Reuter rolldebuterade 2022 i Berlin som Hans Sachs i **Wagners** *Mästersångarna i Nürnberg* och har sedan dess även gjort denna ikoniska roll på Metropolitan i New York. Den 16 mars kommer turen också till den hemmascen som han så många år tjänat troget. Det sker i en uppsättning av den franske mästerrigissören **Laurent Pelly** med den Wagnererfarne dirigenten **Axel Kober**. **Magnus Vigilius** står för friska nya konstnärliga vindar som Walther, medan **Tom Erik Lie** som Beckmesser envist håller på de gamla reglerna. Kampen gäller också om Evas gunst, och som Eva får vi för första gången höra **Sofie Elkjær Jensen** i ett stort Wagnerparti.

Årets produktion i samarbete med **Lars Ulrik Mortensen** och Concerto Copenhagen gäller för första gången en opera av **Vivaldi**, *Griselda*, som har premiär den 4 maj, med **Noa Beinart** i titelrollen. Den franska regissören **Beatrice Lachaussée** står för regin.

Den 21 maj följer så säsongens sista premiär, som tillika är en urpremiär. En av Danmarks ledande tonsättare, **Bent Sørensen**, har skapat en opera med libretto av fjolårets Nobelpristagare i litteratur **Jon Fosse**, *Asle och Alida*. Det är två välbekanta namn för den som läst Fosse men inte heller här är rollbesättningen klar. **Sofia Adrian Jupiter** regisserar och **Eivind Gullberg Jensen** dirigerar. :||

Lennart Bromander

Wermland Opera 2024/25

www.wermlandopera.se

I Karlstad inleder man nästa säsong med Nordenpremiären på *Flowers for Mrs Harris*. Musikalen, av **Richard Taylor** och **Rachel Wagstaff**, är baserad på den amerikanske författaren **Paul Gallicos** roman *Mrs. Harris Goes to Paris* från 1958. När boken gavs ut i Storbritannien fick den titeln *Flowers for Mrs Harris*. Historien har filmatiserats flera gånger. Mest känd är tv-versionen från 1992 med **Angela Lansbury** i huvudrollen samt den senaste filmatiseringen med **Lesley Manville** från 2022.

I Karlstad regisserar **Niklas Riesbeck**, som tidigare har regisserat *Titanic – the Musical* på Wermland Opera. I titelrollen ses **Cecilie Nerfont Thorgersen**. I några av de övriga rollerna återfinns **Christer Nerfont**, **Karolin Funke** och **Martyna Lisowska**. Dirigent är **Jonas Nydesjö** som också svarar för orkestreringen. Alternanderande dirigent är **Gudrun Dahlkvist**. **Lucy Osborne** svarar för scenografin, medan **Nina Sandström** är kostymdesigner.

Nordenpremiären äger rum den 19 september och sedan spelas musikalen fram till den 31 december.

Säsongens stora operapremiär blir **Pjotr Tjajkovskijs** *Eugen Onegin*. Titelrollen görs av **Anton Ljungqvist**. I övriga roller: **Sabina Bisholt** (Tatjana), **Joel Annmo** (Lenskij), **Rebecca Fjällsby** (Olga), **Trond Gudevold** (Gremin), **AnnLouice Lögdlund** (Larina) och **Ingrid Tobiasson** (Filipjevna).

Stina Ancker regisserar, medan **Kajsa Larsson** ansvarar för både scenografi och kostym. **Roland Klüttig**, som är gästregissör och konstnärlig rådgivare vid Wermland Opera, dirigerar nu den första Tjajkovskijoperan som spelas på teatern vid Klarälven. *Eugen Onegin* ges i **Lasse Zilliacus** översättning. Spelperiod: 22 februari till 5 april 2025. :||

Norrlandsoperan hösten 2024

www.norrlandsoperan.se

Gioachino Rossini var bara 21 år när han skrev *Italienskan i Alger* för Venedig 1813. Han påstod själv att det tagit honom endast 18 dagar. Operan gjorde genast stor succé och mer än två hundra år senare fortsätter den att underhålla med sin energi och espri.

I Norrlandsoperans iscensättning har verkets ursprungliga italienare bytts ut mot vilsna stockholmare, som fångas in och förslavas i den ekologiska bärindustrin. Sultanen blir här en västerbottnisk småföretagare, vars träningsfokus och periodiska fastande skvallrar om en fullt utblommad femtioårskris. Frågan är: borde han inte dumpa sin fru och bli ihop med en influerare?

I denna farsartade sitcom sjungs de ledande rollerna av den norska mezzosopranen **Sidsel Eriksen**. Den grekiske tenoren **Vassilis Kavayas** sjunger Lindoros hiskeligt höga parti och buffabasen **Markus Schwartz** gör sultanen Mustafå. Regissör är **Natalie Ringler** som senast regisserade *Kejsarens nya kläder* på Norrlandsoperan. För scenografi och kostymdesign svarar **Nina Fransson**. Den finländske dirigenten **Ville Matvejeff**, som är Norrlandsoperans förste gästregissör, leder Rossinioperan.

Det är inte bara sultanen som fyller femtio år. Norrlandsoperan grundades 1974 och den allra första operan som sattes upp i Umeå var just *Italienskan i Alger*. Därför blir den här produktionen en höjdpunkt under jubileumsåret.

Det blir sju föreställningar mellan den 5 och 26 oktober.

I augusti kommer Norrlandsoperan att presentera vad man spelar under våren 2025. :|| Sören Tranberg

Foto: Ingvar Karmhed.

MARGARETA DELLEFORS 1926–2024

† När Margareta Dellefors gick i pension från sin tjänst på Musikradion ville hon gärna ha något att syssla med. Det tog bara några månader – pingsten 1991 – tills hon fick tips om ett nerlagt kalkbrott som hon förutsåg som en arena för opera, i stället för en av kommunen planerad soptipp ...

Berättelsen om Margareta Dellefors börjar annars i Göteborg. Från hennes mamma, som var modist och ägare av en hattaffär, gick intresset för det innovativa och entreprenörskapet i arv. Men först, och efter att en tid ha varit folkskollärare, utbildade hon sig till operasångare med engagemang på Den Norske Opera i Oslo och Storan i Göteborg. Bland de profilerade rollerna var Tosca (hennes signaturroll), Donna Elvira i *Don Giovanni* och Octavia i *Poppeas kröning* vid Sverigepremiären 1970. (2014 gavs en retrospektiv cd med titeln *Limelight and Limestone – A Singing Journey* ut på Sterling.)

År 1972 började Dellefors som vikarie på Sveriges Radios musikredaktion – en välartikulerad och kunnig presenterare. Snart fick hon fast anställning och blev tillsammans med Roland Grippe ansvarig producent för vokalsektionen, som på den tiden gjorde regelbundna inspelningar ur romansrepertoaren. Som chef för radions operaverksamhet tog hon fram nya svenska operor som Thomas Jennefelts *Albert & Julia* (1987) och Carl Unander-Scharins *Mannen på sluttningen* (1991). Vid den tiden verkade hon under ett antal år även som ordförande för tidskriften MusikDramatik/OPERA.

Efter en studieresa till operafestivalen i franska Aix-en-Provence och även inspirerad av festivalerna i Verona och Savonlinna började så Margareta smida planerna på att förvandla Kullbergs kalkbrott utanför Rättvik till en svensk utomhusscen för opera. Själv fick jag 1992 en guidad tur på platsen där huvudpersonen stående på andra sidan av den lilla sjön brast ut i ”Dich, teure Halle” – akustiken var förunderligt bra.

Med en energi som anstod Dellan – och det ville inte säga lite – satte hon igång och lyckades med hjälp av näringsliv, kommun,

sponsorer och Framtidens kultur under åren som följde samla ihop närmare 100 miljoner. 1993 anordnades en provkonsert som spelades in av SVT. Året därpå gjorde ingen mindre än Birgit Nilsson entré via en veteranbil för att i egenskap av arenans gudmor skjuta startskottet och därmed förklara Dalhalla för officiellt invigt. 1995 var det stor operakonsert som även den filmades av SVT. (Konserten fick dock avbrytas p.g.a. en hastigt annalkande storm, där den konstnärliga ledaren och allt-i-allon tillsammans med bland andra Kerstin Meyer höll kvar spännen på ett stort tält som höll på att lyfta.)

Sommaren 1996 – det som i efterhand kan sägas ha blivit kulmen på Margareta Dellefors egid i Dalhalla – spelades Wagners *Ring* i en kompaktversion i regi av Stefan Johansson, scenografi och kostym av Mathias Clason och med Cecilia Rydinger Alin som dirigent. Nu hade Dalhalla blivit en arena på den internationella operakartan!

Meningsskiljaktigheter gjorde dock att Margareta, som alltid var rättfram och uppriktig, skiljdes från Dalhalla 2003 och det blev en sorti under uppslitande former.

Hon var till för några år sedan aktiv i Birgit Nilssons stipendienämnd. Hon avled märkligt nog på den beundrade Birgits födelsedag den 17 maj. Margareta Dellefors blev 98 år. ■|| Torbjörn Eriksson

Foto: Wernland Opera, Karlstad.

CLAES FELLBOM 1943–2024

† Folkoperans medgrundare och tidigare konstnärlige chef Claes Fellbom har avlidit efter en tids sjukdom, 81 år gammal. Han var ursprungligen filmregissör men grundade Folkoperan 1976 tillsammans med sin dåvarande hustru dirigenten Kerstin Nerbe och Krister Fagerström. Fellbom var teaterns konstnärlige ledare fram till 2007.

Hans visioner och den enorma drivkraften att skapa en folklig opera – på svenska – lockade en ny stor publik till Folkoperan. Claes Fellbom kom själv att regissera en mängd succéer, inte minst invigningsföreställningen 1985 på Hornsgatan, en avkoloniserad *Aida*. Verdioperan blev senare också film inspelad på Lanzarote. Nämnas måste också hans iscensättningar av *Turandot*, *Trollflöjten*, *Don Carlos* och *Hoffmanns äventyr*. Den senare placerade han med hjälp av en stor spiraltrappa på en psykiatrisk avdelning. På Confidencen, Ulriksdals slottsteater, satte han upp *Maskeradbalen*.

Fellbom måste också minnas för att han tog initiativ till och skrev flera libretton till nyskrivna verk, t.ex. Daniel Börtz' *Marie Antoinette* och Lars Johan Werles *Lionardo*, som Fellbom också satte upp på Stora Teatern i Göteborg. Vidare *Oidipus* av Qu Xiao-Song, Georg Riedels *Barfotaliv* och *Hemsöborna* samt Anders Nilssons *Zarah*, som belyste Zarah Leanders filmkarriär i Nazityskland. *Marie Antoinette* gick för utsälda hus och är den svenska opera som har rekordet i antalet spelade föreställningar. Uppsättningen gavs även på turné i Lissabon och Brighton.

Claes Fellbom hade även ett bra väderkorn när det gällde att snoka upp unga och då oprövade operaregissörer, t.ex. Staffan Valdemar

Holm (*Carmen*, *La traviata*, *Figaros bröllop* och nämnda *Marie Antoinette*), Lars Rudolfsson (*Barberaren i Sevilla* och *Läderlappen*), Ole Anders Tandberg (*Hemsöborna*), Peter Stormare, som gjorde *Don Giovanni*, och inte minst den unge normannen Stefan Herheim, som inledde sin framgångsrika karriär med att sätta upp en radikal och okonventionell *Così fan tutte*.

Claes Fellbom hade också en egen internationell regikarriär med uppsättningar av Korngolds *Die tote Stadt* i Kiel, *Ragnarök* i Oldenburg, *Barberaren i Sevilla* i Luzern, *Maskeradbalen* i Prag och på Wiener Volksoper Walter Braunfels *Die Vögel*. Hans sista regiarbete blev *Aida* härom året på Wernland Opera i Karlstad.

År 2001 utsågs han till professor i operaregi vid Operahögskolan i Stockholm. Han skrev också boken om Folkoperan *Född ur passion* (Carlsson Bokförlag, 2012), som handlar om teaterns tillkomst, etablering och dess utveckling.

År 1998 tilldelades han Natur & Kulturs Kulturpris ihop med Kerstin Nerbe. Paret fick tillsammans sonen Linus Fellbom, som är ljussättare och regissör. I Claes Fellboms andra äktenskap blev han far till tre söner. ■||

Foto: @operabase.com

ANDREW DAVIS 1944–2024

† Den brittiske dirigenten **Andrew Davis** har avlidit i sviterna av sin leukemi, 80 år gammal. Han var en av de riktigt stora brittiska dirigenterna, inte minst som ledare för BBC Symphony Orchestra at the Proms i Royal Albert Hall i London. Den svenska publiken har sett honom i otaliga tv-sända Promskonserter. Han var orkesterns chefsdirigent under åren 1989–2000. Efter Adrian Boult var Davis den som innehade posten allra längst.

Andrew Davis inledde sin bana som organist, men ganska snart fick han dirigentundervisning vid Accademia Nazionale di Santa Cecilia i Rom för Franco Ferrara och i London för George Hurst. I slutet av 1960-talet verkade han som musiker i Academy of St Martin in the Fields.

Dirigentdebuten ägde rum med BBC Symphony Orchestra 1970. Därefter var han förste gästdirigent vid Royal Liverpool Philharmonic Orchestra och chefsdirigent för Toronto Symphony Orchestra. Sedan följde samma chefspost med BBC Symphony Orchestra och vid festspelen i Glyndebourne, där han debuterade redan 1973 med att dirigera Richard Strauss *Capriccio* med Elisabeth Söderström som grevinnan Madeleine.

Andrew Davis var en stor banérförare för brittisk musik. Allt från Elgar och Vaughan Williams till Holst och Bliss. Flera samtidsoperor dirigerade han, som t.ex. Michael Tippetts *The Mask of Time*, Harrison Birtwistles *The Mask of Orpheus* och Nicholas Sackmans *Hawthorn* samt David Sawers *Byrnan Wood*.

Mellan åren 2000 och 2021 var han musikchef vid Lyric Opera of Chicago. Här kom han att dirigera nästan 700 föreställningar – inte minst *Nibelungens ring* för tjugo år sedan. En andra *Ring*-produktion kom bara halvvägs och fick avbrytas på grund av coronapandemin. Han var även chefsdirigent för Melbourne Symphony Orchestra 2012–19.

Från 1985 och tre säsonger framåt var han förste gästdirigent hos Kungliga Filharmonikerna, där han värnade mycket om svensk orkestermusik. Det ledde till skivinspelningar med musik av Wilhelm Stenhammar och Hilding Rosenberg. ■■

Foto: Alexander Vasiljev.

MICHAEL BODER 1958–2024

† Den tyske dirigenten **Michael Boder** har avlidit 65 år gammal. Han var född Darmstadt och utbildad i Hamburg och Florens. Han inledde sin karriär som assistent åt Michael Gielen vid Frankfurt-operan. Vid endast 29 års ålder utsågs han till chefsdirigent vid operan i Basel. Vid Gran Teatre del Liceu i Barcelona verkade han som chefsdirigent mellan åren 2008 och 2012, likaså vid Det Kongelige Teater i Köpenhamn till 2016.

Boder dirigerade regelbundet vid operahusen i Wien, Berlin, Dresden, Tokyo, San Francisco, Bryssel och Milano. På Theater an der Wien dirigerade han bland annat *Lulu* och *Rucklarens väg*. Även uruppförandena av Anno Schreiers *Hamlet* och Christian Josts *Egmont*.

På samma scen gestaltade Katarina Karnéus Claire Zachanassian i Gottfried von Einems *Der Besuch der alten Dame* med Michael Boder på dirigentpulten. I OPERA nr 2/2018 skrev Lennart Bromander: ”*Den gamla damens besök* skrevs för Wiener Staatsoper med klangplats för mycket stor orkester. Ändå lyckas Michael Boder förbluffande väl med sin ORF Radio-Symphonieorchester skapa fin balans mellan sångare och orkester i den så mycket mindre Theater an der Wien.”

På Wiener Staatsoper debuterade Boder 1995 med att dirigera *Wozzeck*. Han ledde också här uruppförandena av Friedrich Cerhas *Der Riese vom Steinfeld* och Aribert Reimanns *Medea*. Också det första framförandet i Wien av Manfred Trojahns *Orest*.

Michael Boders repertoarkunnande var omfattande såväl inom opera som konsertrepertoaren. Själv upplevde jag honom bland annat i Köpenhamn i Glucks *Orfeus och Eurydike*, *Die schweigsame Frau* på Den Jyske Opera i Århus och på Wiener Staatsoper i von Einems *Dantons Tod*. Han var en förespråkare för nutida musikdramatik.

På Göteborgsoperan dirigerade han en orkesterkonsert 2009 med musik av Franz Schreker, Richard Strauss och Arnold Schönberg. Även Kungliga Hovkapellet i Wagners *Der Ring ohne Worte* i Stockholms Konserthus. ■■ Sören Tranberg

TIDSKRIFTEN OPERA

HÖSTNUMRET UTKOMMER DEN 16 SEPTEMBER

- ◆ I septembernumret rapporterar OPERA från de svenska sommaroperascenerna, bland annat från urpremiären på Anna Einarssons opera *Fotografen* på Vadstena Gamla Teater, Sverigepremiären på Jean-Baptiste Lullys *Armide* på Drottningholms Slottsteater, Händels *Alcina* på Confidencen och Rossinibuffan *La Gazzetta*, som spelas på Läckö slotts borggård.
- ◆ Vi intervjuar norrmannen Per Boye Hansen som sedan 2019 är operachef i Prag, både för Nationalteatern och Statní opera. Han har sedan tidigare en gedigen chefserfarenhet som konstnärlig ledare för både Festspelen i Bergen och Den Norske Opera i Oslo. Hur ser han på Tjeckien som operaland?
- ◆ Vi presenterar också vem som får Tidskriften OPERAs Operapris 2024, en vinnare som läsarna har röstat fram.

1. Vadstena Gamla Teater. Foto: Anna Einarsson. 2. Per Boye Hansen. Foto: Jakub Fulín.
3. Statyetten Eldslinga formgiven av Sigurd Persson.

SETT & HÖRT

VERDI: GUSTAVO III

Pretti, Pirozzi, Enkhbat, Chiuri, Gianfaldoni, Previati, Beggi, Cigni.
Filarmonica Arturo Toscanini, Coro del Teatro Regio di Parma/R. Abbado
Regi: Jacopo Spirei efter ett projekt av Graham Vick
Scenografi och kostym: Richard Hudson
Dynamic 37937 [1 DVD]
Distr: Naxos

Som många operaintresserade vet tvingades **Giuseppe Verdi** av italiensk censur att arbeta om librettot till *Gustavo III* flera gånger. Verket fick till slut titeln *Un ballo in maschera*. Scenariot förlades till kolonialtidens Boston och skildrar ett triangeldrama som slutar i blod. Men **Antonio Sommas** libretto handlar ju om en svensk kung som mördas under en maskeradbal i en politisk sammansvärjning i Stockholm och i efterdyningarna av franska revolutionen.

Varje historieintresserad svensk drabbas därför av en kluvenhet inför verket. Trots den grandiosa musiken bjuder något emot i berättelsen. I modern tid har omtolkningar genomförts. Från ett svenskt perspektiv minns vi att Göran Gentele återkopplade till den historiska verkligheten 1958 på Stockholmsoperan.

Anthony Pilavachi tog fram urskissen till *Maskeradbalen* och den versionen, *Gustavo III*, fick sin urpremiär på Göteborgsoperan 2002. Den radiosända premiären gavs sedan ut på cd av skivbolaget Dynamic.

I Parmauppsättningen från Verdifestivalen 2021 är också titeln *Gustavo III*, men i slutscenen har man tagit tillbaka Verdis "vanliga" musik från Romversionen 1859. Ett par livréklädda betjänter leder tankarna till ett kungligt 1700-talshov och uppsättningens genomgående mörka anslag ska vara nordiskt. Annars pekar inte mycket mot Stockholm.

Scenrummet är en blekgul halvmåne med tysta garderobsdörrar, dominerat av en stor svart sarkofag med en bevingad Apollo. Kören på övervåningen tittar ner på snabbbrörliga figuranter och akrobater i en koreografi av **Virginia Spallarossa**, som inspirerats av Jean Genet och lånat från Bergha-indiscot i Berlin. Mycket crossdressing med skägg och klänning, kängor och fjädrar.

Tankarna ska ledas till den teatraliske och förmodligen homosexuelle Gustav III. Även detta blir förvirrande eftersom operaverket är hårt knutet till kungens outlevda kärlek till Amelia, bäste vännens hustru.

Inte mycket förändras i scenrummet under spelets gång. Stolar flyttas, tygsjok dras fram och tillbaka, figuranterna slingrar sig runt varandra. Solisterna sitter, står och klänger runt sarkofagen – vilket ska peka mot huvudpersonens kommande död. Det halvgjorda kan delvis förklaras med att **Jacopo Spirei** fick ta över regin när ursprungsregissören Graham Vick avled mitt under repetitionerna. Men det blir småtråkigt ibland. Händselöst. Spirei regisserade för övrigt Verdis *Nabucco* på Göteborgsoperan härom året.

Piero Pretti som den obetänksamme, njutningslystne kungen har en något ljusare tenor än vad som är vanligt för rollen. Hans oknäppta kavaj i audiensrummet visar att detta

är ett hus i förfall och snart uppträder han i randig sjömans-tröja, figuranternas ledare.

Han är till sin fördel i duetten med **Anna Pirozzi** när de två möts i hemlighet i natten, rösten är mäktig och fyller operahuset. Pirozzis Amelia interpunkterar varje fras med ett sting av rädsla: kanske åtrår hon kungen men inser också konsekvenserna. Vålgjort – men likt en gammaldags operamelodram. Elegant, men lite stelt.

Anna Maria Chiuri har sjungit spåkvinnan Ulrica flera gånger tidigare. Hon handskas vant med uppgiften och hennes mörka alt är både olycksbådande och retsam. Leendet när hon tar emot kungens pengar antyder en bedragerska som räddas från utvisning genom att spå hans död – samtidigt får hon rätt. I uppsättningen ges hon också rollen som disco-gängets tröstande modersfigur.

Ulrica och Amelia är två ganska skilda karaktärer. Detta borde ha framhävts. Här är båda klädda i svarta formlösa kläder, har likartade peruker och snarlika profiler.

Det sexuellt subversiva finns i rollen sompagen Oscar, där **Giuliana Gianfaldoni** har tillåtits ett friare grepp plus flera könsbyten. Hennes energiska sopran gör sig bättre som tysk demimond från 1920-talet än som kungens pojke. Den lite fyrkantige mongoliske barytonen **Amartuvshin Enkhbat** (Anckarström) har en fin mörk timbre.

Musikaliskt låter det bra under **Roberto Abbados** ledning. Konventionellt dock. Rösterna dröjer sig kvar, men det är ingen uppsättning man absolut inte får missa. :|| Ingvar von Malmberg

Festivalens konstnärlige ledare Peter Spissky bjuder in till en hänyckande musikfest, i år med engelska förtecken. London calling!

OPERA

Alcina

25/7–11/8 | Biljettpris: 480–720 kr

Kom och bli förtrollad av ett yttre och inre äventyr i George Friedrich Händels mästerverk *Alcina* från 1735 på Confidencen i sommar!

Musikalisk ledare: Peter Spissky, Regissör: Helena Röhr
I rollerna: Alcina-Helena Schuback, Ruggiero-Kristina Hammarström, Morgana-Jessica Elevant, Oronte-Thomas Volle, Bradamante-Linnea Andreassen & Melisso-Will Frost med Confidencen Opera & Music Festival Orchestra

KONSERTFÖRESTÄLLNING

Power! Love! Madness!

15–18/8 | Biljettpris: 450 kr

Upplev morgondagens operastjärnor i kända arior och scener ur operor av Händel och Purcell.

KONSERTSERIEN EN CONFIDENCE

Roman i London

10/8 kl. 16.00 | Biljettpris: 370 kr

Följ med på en musikalisk resa till det dynamiska musiklivet i 1700-talets brittiska kulturmetropol!

KONSERTSERIEN EN CONFIDENCE

En förtrollad ö med Ann Hallenberg

14/8 kl. 19.00 | Biljettpris: 420 kr

Mezzosopranen Ann Hallenberg bjuder in till den mystiska världen i Ariostos epos *Orlando Furioso*.

KONSERTSERIEN EN CONFIDENCE

Viva Vivaldi!

17/8 KL. 16.00 | Biljettpris: 320 kr

En sprudlande konsert för hjärta och öra med unga talanger i Confidencen Baroque Orchestra Academy.

Efter festivalen fortsätter säsongen med gästspel av danskompaniet Stockholm 59° North och den väljudande familjeföreställningen Drottningens Lille Gustav. Välkomna!

Ulriksdals slottsteater Confidencen, Slottsallén 3, Solna
www.confidencen.se

AVLYSSNAT

ZEMLINSKY: EINE FLORENTINISCHE TRAGÖDIE

Maltman, Wilson, Bruns. Münchner Rundfunkorchester/Hahn
BR Klassik 900347 [1 CD]

SCHMIDT: FREDIGUNDIS

Vežović, Egel, Hollweg, Bunger, Sandu, Witte, Riener, Belamaric.
ORF Chor, ORF Vienna Radio
Symphony Orchestra/Märzendorfer Orfeo C30012 [2 CD]

Distr: Naxos

Alexander von Zemlinskys (1871–1942) *En florentinsk tragedi* är en tonsättning av ett minidrama av **Oscar Wilde**, en isande stark enaktare från 1917. I Sverige har den tyvärr inte visats på scen, men Malmöoperan framförde den florentinska tragedin konsertant i våras.

Köpmannen Simone kommer hem för tidigt och finner sin hustru i tête-à-tête med furstens son. Simone håller masken och är idel artighet men driver samtalen framåt med allt vassare ironier ända tills en duell blir oundviklig. Hustrun stödjer hela tiden älskaren. I duellen visar sig Simone dock inte bara vara den verbalt starkaste av männen, han stryker den unge älskaren. Hustrun anpassar sig omedelbart och utbrister hänryckt: "Varför har du aldrig sagt att du är så stark?", och Simone besvarar hennes underkastelse med "Varför har du aldrig sagt att du är så skön?"

Dramat påminner om Strindbergs socialdarwinistiska stycke *Den starkare*, och det är samtidigt ett uttryck för fin de siècle-kulturens fascination inför skönhetsens amoraliska karaktär och naturligtvis för tidstypisk misogyni. Zemlinsky klär den extremt laddade kraftmätningen i glödande musik,

seismografiskt känslig för varje dold eller öppen ironi och med en färgrikedom och instrumentationsprakt som påminner inte så litet om Richard Strauss *Salome*.

Denna nya inspelning på BR Klassik med Münchens radioorkester under den unge **Patrick Hahn** ger bästa rättvisa åt Zemlinskys expressiva partitur. I den dominerande rollen som Simone är **Christopher Maltmans** smidiga basbaryton perfekt, hans ironier är lika sylvassa som sammetsmjuka. **Benjamin Bruns** som älskaren är kanske litet för påtagligt underlägsen, medan **Rachael Wilson**, som var en så stark Donna Elvira i Malmö i höstas, har en röst som gör det helt begripligt att de båda herrarna strider om henne.

Dessvärre har obegripligt nog skivbolaget inte bifogat librettot. Här är det alldeles nödvändigt att kunna följa varje replik för att få något utbyte av detta lilla mästerverk.

Franz Schmidt (1874–1939) var samtida med Zemlinsky och hör till samma kategori av tyskkulturellt senromantiska tonsättare, fångade i Wagners järngrepp och stort begåvade men utan Mahlers eller Richard Strauss geni. Schmidt är mest hågkommen för sina fyra symfonier och det stora oratoriet *Das Buch mit sieben Siegeln*, men han hade under seklets första decennium också en rätt stor succé med sin första opera, *Notre-Dame*. Intermezzot ur den förekommer än i dag som konsertnummer ibland.

Schmidts andra opera *Fredigundis* gick det sämre för. Efter ett mödosamt komponerande under flera års tid fick den till slut premiär i Berlin 1922 och upplevde också ett par föreställningar i Wien 1924 innan den glömdes bort fram till 1979, då det gjordes ett konsertant framförande i Wien. Nu efter fyrtiofem år ges en inspelning från detta framförande ut på cd.

Det är lätt att förstå det bristande intresset både hos samtid och eftervärld. *Fredigundis* är ingen bra opera! Den till Schmidt välvilligt inställde Richard Strauss skrev till Schmidt: "Så arbetsamt behöver man ju inte göra det. Er musik trycker

ner allting som en lavaström. Av den hade jag kunnat göra fyra operor." Lavaström är en bra karakteristik, Schmidts musik är så överarbetad att den tynger. Alla orkesterns instrument hålls strängt sysselsatta, och Schmidt tar varje tillfälle i akt att visa upp sina färdigheter i det kontrapunktiska.

I centrum för handlingen, som är hämtad från en kolportageroman med merovingermotiv, står en särdeles mordisk dam med attraktivt rött hår. På slutet vitnar dock håret sedan hon fastnat med det när locket på hennes makes sarkofag slår igen (honom har hon dessförinnan tagit av daga av misstag, några andra personer dödar hon mer avsiktligt).

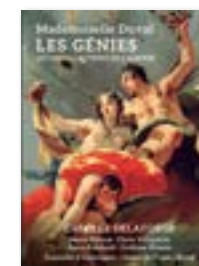
Men inspelningen är strålande bra och gör Schmidts opera större rättvisa än den förtjänar. **Ernst Märzendorfer** lyckas med Wiens radioorkester få till bästa möjliga reda i detta tunga partitur. Titelrollen görs rent magnifikt med dunkel glöd i stämman av **Dunja Vejzović** (vida berömd på sin tid bland annat som Herbert von Karajans Kundry).

I tenorpartiet, en konstig roll, hörs en annan av tidens operastorheter **Werner Hollweg**, som också gör mycket bra ifrån sig, även om jag inte förstår hur det går till när han först är Fredigundis tillbedjare för att senare oförmodat dyka upp under annat namn som biskop av Rouen. ■ Lennart Bromander

DE LA GUERRE: CÉPHALE ET PROCRIS

Nikolovska, Cachet, Binon, Blondeel, Mauillon, Abadie, Van Mechelen, Namotte.
A Nocte Temporis/Van Mechelen
CVS119 [2 CD]

DUVAL: LES GÉNIES OU LES CARACTÈRES DE L'AMOUR

Perbost, Valiquette, Van Mechelen, de Bénazé, Garcia, Worms, Walendzik, Achille.
Ensemble Il Caravaggio/Delaforge
CVS121 [2 CD]

Distr: Naxos

I mitten av maj avhöll Den Andra Operan ett seminarium med musikaliska inslag på Hallwylska museet i Stockholm. Från olika perspektiv diskuterades hur närma sig bortglömda operor av kvinnliga kompositörer. Det handlade om vilka friheter eller begränsningar man har att ta hänsyn till, hur få upp verken på institutionerna och hur man förhåller sig till publiken. Problemen är ungefär desamma som uppstår när en tidigare ospelad genre uppmärksammas någonstans i operavärldens marginaler.

En jämförelse med barockoperan är inte helt oäven, eftersom den i Sverige fortfarande behandlas tämligen styvmoderligt av de stora operahusen. Göteborgsoperans *Platée* i våras är ett undantag. Förhoppningsvis inspirerar det andra hus. Den renässans för den tidiga operan som inleddes för drygt 40 år sedan började också i marginalen. I dag finns det otaliga ensembler i Frankrike, Italien och Tyskland som uteslutande ägnar sig åt tidig musik. Och de flesta av Europas operahus söder om Malmö ser till att lägga repertoar med minst en barockopera per säsong.

Kvinnliga kompositörer har också fått ökad uppmärksamhet, men huvudsakligen samtida, nu levande, och ofta är de verk som beställs korta, gärna skrivna för en yngre publik. Även i det fallet inleds arbetet från marginalen. I Sverige är Den Andra Operan ett bra exempel. Men i länder som Frankrike finns det resurser, något som saknas här, och bland dessa märks CMBV – Centre de Musique Baroque de Versailles – som under sitt tak bedriver forskning, ger ut partiturer, böcker samt cd- och dvd-inspelningar och dessutom samarbetar med den anrika Versaillesoperan några hundra meter därifrån.

En rad inspelningar och uppsättningar har de hunnit med. Bland de senare märks två cd-utgåvor av kvinnliga barockkompositörer, **Élisabeth Jacquet de La Guerre**, vars *Céphale et Procris* var den första operan av en kvinnlig kompositör att framföras på Académie Royale. Året var 1694, men eftersom Ludvig XIV:e efter giftermålet med den religiösa madame Maintenon inte längre roades av opera, skedde premiären på Palais Royal inne i Paris.

De La Guerre hade en gedigen musikalisk bakgrund och några år innan Ludvig XIV vände operan ryggen uppmanade han henne att utveckla sin musikaliska talang. Vilket hon också gjorde, även om *Céphale et Procris* inte blev någon succé. Men det blev det inte heller för hennes kollega och vän Charpentier, vars *Médée* gavs ungefär samtidigt. Båda försökte komma vidare från Lullys välbekanta harmonier utan att helt överge Lully; en vidareföring som inte uppskattades av samtiden.

Librettot till de La Guerres opera, vars handling är konventionell, en svartsjukehistoria med kärleksförväxlingar, är dessvärre svagt. Dynamik och dramaturgiska kurvor saknas överlag, även om de La Guerres musik inte saknar nerv. Denna inspelning som leds av **Reinoud Van Mechelen** (som också ger elegant röst åt Céphales och Nerées partier) är förmodligen så bra operan kan bli. Fina orkesterklanger och en rad goda solister som **Déborah Cachets** Procris, **Lore Binons** Dorine och barockscenräven **Marc Mauillons** La Jalousie (med flera), håller det musikaliska intresset uppe.

Fyrtio år senare ges utrymme åt nästa kvinnliga operakompositör på Académie Royale, **Mademoiselle Duvals** *Les Génies ou les Caractères de l'Amour* (Smartnes eller kärlekens olika karaktärer). Duval är så okänd att vi inte ens känner hennes förnamn, dessutom försvinner hon i historiens töcken av oklara anledningar. Det var något socialt debacle...

Året för operan var 1736 och liksom Rameaus *Les Indes galantes*, som hade premiär den föregående säsongen, är detta ett verk som består av en prolog och fyra korta historier, så kallade *entrées*. Vi möter fyra varianter på kärlekens karaktär: ungefär den taktlösa, den trägna, den våldsamma och (bäst av alla) den mjuka. Men även detta libretto kunde varit bättre. I likhet med de La Guerre hade mademoiselle Duval heller ingen tur med sitt val av librettist.

Men musikaliskt är detta utmärkt. Här hörs Rameaus harmonier, generalbasens framåt driv och en musikalisk variation. Lully hör nu till historien, i alla fall i så måtto att Parispublikens öron hade vant sig vid de harmonier som anades redan hos de La Guerre. Nu saknas en del noter för enstaka partier i kör och orkester, som har rekonstruerats, vilket möjligen gör att den ursprungliga klangen förblir en hypotes.

Ensemblen Il Caravaggio leds av **Camille Delaforge** med nerv och närvaro. Solisterna är utmärka, nästan alla gör åtminstone två eller tre roller, och främst bland likar kan sopranen **Marie Perbost** och mezzosopranen **Anna Reinhold** nämnas, båda har vassa men täta röster. Fina vokala avtryck gör även **Matthieu Walenzik** och **Florie Valiquette** i denna mycket hörvärda inspelning.

Och tro mig, båda dessa operor kommer att nå ett franskt operahus långt innan de sätts upp här i nord. Om nu inte Den Andra Operan korrigerar mig. ■■ Claes Wahlin

GAZZANIGA: L'ISOLA D'ALCINA

Madeddu, Götz, Mazzulli, Sala, Iviglia, Boché, Wallace, Lopéz. *L'Arte del mondo/Ehrhardt* Deutsche Harmonia Mundi 1347219658 [2 CD]

Distr: Sony Classics

Giuseppe Gazzaniga (1743–1818) var en efterfrågad operakompositör som skrev ett femtiotal operor för de venetianska operascenerna, till största delen komiska. I dag minns man honom – om man överhuvudtaget minns honom – endast för att han, just i Venedig i februari 1787, hade urpremiär på en Don Juan-opera, bara ett halvår före Mozarts.

Men det är inte musiken i Gazzanigas opera som har intresserat senare tiders Mozartforskning. Det är framför allt librettot av **Giovanni Bertati** som visar sig ha påfallande likheter med Lorenzo Da Pontes text till Mozarts opera. Det visar sig att stora delar av texten och nästan hela det dramaturgiska upplägget i Mozarts mästerverk har Da Ponte "stulit" från Bertati.

Gazzanigas opera *L'isola d'Alcina* skriven 15 år tidigare har också Bertati som librettist. Liksom med Don Juan-stoffet måste Bertati även här förhålla sig till ett beprövat klassiskt operaämne. Denna gång ur den outtömliga källan till 1600- och 1700-tals operalibrettister: Ludovico Ariostos versepos *Orlando furioso* från 1532. Här finner vi den sköna häxan Alcina som har för vana att förföra riddare och när hon tröttnat på dem förtrollas de till passande inredningsdetaljer på hennes paradiska förtrollade ö.

Bertati har rumsterat om ordentligt i den ordinarie förlaga som för oss är mest känd genom Händels mästerverk. I Bertatis libretto får vi veta att Alcina är 800 år och att det kan bli lite långtråkigt på hennes isolerade ö. Hon har dock funnit ett bote-medel med devisen: Livet skulle vara mycket tråkigt utan kärlek, men kärleken kan också bli tråkig utan ett regelbundet tillskott av nya älskare. Därför välkomnar Alcina entusiastiskt fyra strandade glada pojkar från vardera Frankrike, Italien, Spanien och England – för Gazzanigas *Alcina* inget dåligt alter-

nativ till den enda av kärlek bortkollrade Ruggiero i Händels opera. Alcina kan inte låta bli att hålla de suktande beundrarna på halster genom att sätta dem på olika prov. Till slut tröttnar herrarna på Alcinas lekar. Två av Alcinas väninnor förälskar sig i dem och med hjälp av den senare strandsatte tyske vännen flyr de från den övergivna och rasande Alcina.

Men det är inte bara Bertatis fyndiga Alcinatext som har underhållningsvärde. Även Gazzaniga verkar ha varit på riktigt gott humör när han tonsatte Bertatis text. Operan är fylld av vitsiga, idérika arior och ensembler med detta lilla extra som fastnar i melodiminnet.

Och detta tas väl om hand av **Werner Ehrhardt** och hans barockensemble L'Arte del mondo. Under sin drygt tjugoföråriga verksamhet har de, som flera andra etablerade ensembler, delvis frångått sin fixering vid klangideal som fordrar tids-trogna instrument och spelar även, som här, på ordinarie instrument. Vi får ett drivet, vitalt och glasklart orkesterspel på bästa humör.

Sångarna är alla proffsigt på alerten även om man gärna hade velat ha en mer utpräglad klangprofil de hos de åtta rösterna. En personlig sånglig utstrålning och en sensuell honungsötma har dock **Francesca Lombardi Mazzulli** som Alcina. Man kan förstå de fyra bortkollrade beundrarna. Här fyndigt besatta med sångare som motsvarar deras rollkaraktärer: tenorerna **Enrico Iviglia**, **Kaëlig Boché** och **William Wallace** som den italienske, franske respektive engelske beundraren, basen **José Antonio Lopéz** som spanjoren och barytonen **Florian Götz** som den tyske vännen.

Det är inte ofta som jag känner behov av att återvända till en av alla dussinprodukter i 1700-talets operabuffaindustri. Alcinas förtrollade ö i Gazzanigas skepnad återvänder jag dock gärna till. ■■ Erik Graune

Konserter Opera

Masterclass Föreläsningar

Årets tema
Danmark

Årets tonsättare
Hanne Tofte Jespersen

Medverkande
Gitta-Maria Sjöberg-Mette Borg-Matti Borg-Kåre Bjørkøy
Mats Jansson-Kalle Stenbäcken-Robert Pukitis
Christina Bjørkøe-David Risberg-Emma Bengtsson
Svafa Thórhallsdóttir-Julius Ditlevsen-Adam McKenzie
Annacari & Stefan Jadling-Olsson
Nordic Song Festivals Barnkör
Young Nordic Opera Choir
Inger Dam-Jensen

10 Years Anniversary
NORDIC SONG FESTIVAL
NORDISK SÅNGFESTIVAL

**Trollhättan
Vänersborg
Lilla Edet**
& besök i Dalsland!
**3-11 augusti
2024**

nordicsongfestival.com

Boka dina annonser via vår samarbetspartner!

Nr 4/2024 utkommer den 16 september och bokningsstoppet är satt till den 23 augusti.

Anders Jeppsson
anders@sb-media.se

Swartling & Bergström Media
Birger Jarlsgatan 110
114 20 Stockholm
Tel 08-545 160 76
www.sb-media.se

SWARTLING & BERGSTRÖM MEDIA

Fotografen

Regi: Patrik Sörling · Dirigent: Marie Rosenmir
Kostym & mask: Linda Gonçalves

VADSTENA GAMLA TEATER · 26 JULI – 10 AUGUSTI
MUSIK: ANNA EINARSSON · LIBRETTO: MAGNUS FLORIN

Vadstena-Akademien fyller 60 år i år och firar det med ett digert program. Biljetter och komplett program:
VADSTENA-AKADEMIEN.ORG

Carmina Burana av C.Orff

Med scenografi inspirerad av Dantes Inferno
En magisk musikupplevelse i underjorden

Äventyrsgruvan

31 augusti
7 september
adventuremine.se

Konsert i Gruvan 8/9 kl 15.00

Peter Mattei
Hanna Husáhr
Orphei Drängar
Dirigent Cecilia Rydinger Alin
adventuremine.se

DALA-FLODA OPERAFEST

Döttrarna mina

Om häxbränningar 30,31 juli 2,3 aug

Nyskriven folklig opera av Jonas Dominique
Text Anna Eklund Tarantino, Lotta Lindqvist,
Helena Lambert

Elddansare; Aurora
Karin; Julia Lindgren
Anna; Julia Mattei
Prästen; Clifford Lewis
Mor; Paulina Pfeiffer
Far; Joa Helgesson
Dala Flodas kör och orkester
Dir Jonas Dominique

nortic.se
dalafloดาoperafest.se
För bussresor info@viatour.se

OPERATIDSKRIFTEN

ANNONSÖRER I DETTA NUMMER

Confidencen, Ulriksdals slottsteater
Copenhagen Opera Festival
Dala-Floda Operafestival
GöteborgsOperan
Kungliga Slottet
Nordic Song Festival
Skånska Operan
Stiftelsen Läckö Slott
Vadstena-Akademien

KALENDER NR 3 2024

KUNGLIGA OPERAN
operan.se
Bilj. tfn: 08-791 44 00Bizet **Carmen**: 7 nypremiär, 14, 17, 19, 23/9, 2, 10, 15/10, 1, 4, 11, 14, 20, 23, 26/11.Puccini **Tosca**: 21, 24, 27, 30/9, 4, 7, 12, 16, 20/10.Janáček **Jenůfa**: 28/9 nypremiär, 1, 5, 8, 11, 14, 17, 21, 25, 28/10.Berg **Wozzeck**: 16 premiär, 19, 22, 25, 28/11, 3, 10, 14/11.Sondheim **Sweeney Todd** (musikal): 13 nypremiär, 16, 18, 26, 28/12.

FOLKOPERAN

folkoperan.se
Bilj. tfn: 08-616 07 50

Nordahl Herr Arnes penningar: 18 urpremiär, 19, 21, 22, 26, 27, 28, 29/9, 3, 4, 5, 6, 10, 11, 12, 13, 17, 18, 19, 20, 24, 25, 26, 27, 31/10, 1, 2, 3, 7, 8, 10, 14, 15, 16, 21, 22, 23, 24/11.

GÖTEBORGSOPERAN
opera.se
Bilj. tfn: 031-13 13 00Bizet **Carmen**: 24 nypremiär, 28/8, 1, 4, 7, 11, 13, 15, 20, 22, 29/9, 2, 9, 12/10.

Grandi voci 8/9: Romanskonsert med Malin Byström och Magnus Svensson

Shaiman: **Charlie och chockladfabriken** (musikal): 21 premiär, 25, 27/9, 1, 10, 11, 18, 19, 22, 23, 24, 26, 27/10, 1, 2, 3, 6, 8, 9, 15, 16, 22, 24, 26, 27, 29, 30/11, 28, 31/12.Puccini **Tosca**: 26/9, 3, 13/10.Verdi **Otello**: 23 premiär, 28/11, 4, 7, 15, 19, 29/12, 3, 9, 12/1.NORRLANDSOPERAN
norrlandsopera.se
Bilj. tfn: 090-15 43 47Rossini **Italienskan i Alger**: 5 premiär, 8, 12, 19, 20, 25, 26/10.MALMÖ OPERA
malmoopera.se
Bilj. tfn: 040-20 85 00Roxette **Joyride The Musical**: 6 urpremiär, 8, 15, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 28, 29/9, 5, 6, 18, 19, 23, 26, 29, 30/10, 1, 3, 6, 9, 12, 13, 16, 23/11, 7, 12, 13, 14, 18, 19, 21, 27, 29, 31/12.Verdi **Giovanna d'Arco**: 12 Sverigepremiär, 17, 20, 22, 27/10, 2, 7, 10, 17, 24/11.Mozart **Così fan tutte**: 30/11 premiär, 4, 8, 15, 20, 22, 26, 28/12, 5, 8, 10, 18, 26/1.WERMLAND OPERA
wermlandopera.com
Bilj. tfn: 054-21 03 90

Flowers for Mrs Harris (musikal): 19 Nordenpremiär, 21, 26, 27, 28, 29/9, 4, 5, 17, 18, 19, 20, 24, 25, 26, 27, 30, 31/10, 1, 2, 14, 15, 16, 20, 21, 22, 24, 28, 29, 30/11, 1, 4, 5, 6, 7, 8, 11, 12, 27, 28, 29, 30, 31/12.

CONFIDENCEN, ULRIKSDALS
SLOTTSTEATER
confidencen.se
info@confidencen.se
nortic.se
Bilj.tfn: 08-85 60 10Händel **Alcina**: 25 premiär, 27, 28, 30/7, 1, 3, 4, 6, 8, 11/8.DROTTNINGHOLMS
SLOTTSTEATER
dtm.se
BiljettDirekt, tfn: 0455-61 97 03Lully **Armide**: 3 premiär, 5, 7, 9, 11, 13, 15, 17/8.LÄCKÖ SLOTT
lackoslott.se
info@lackoslott.se
Bilj.tfn: 0510-48 46 60Rossini **La Gazzetta**: 12 premiär, 16, 17, 19, 20, 23, 24, 26, 27, 30/7, 2, 3/8.OPERA PÅ SKÄRET
operapaskaret.se
biljetter@operapaskaret.se
Bilj.tfn: 0580-711 00Bellini **Norma**: 27, 28/7 (premiärer), 3, 4, 8, 10, 11, 15, 17, 18, 24, 25/8.OPERA PÅ ÖSTERBYBRUK
osterbybruk.com
Bilj.tfn: 076-765 06 60Puccini **Madame Butterfly**: 4 premiär, 6, 7/7.VADSTENA-AKADEMIEN
Vadstena-akademien.org
Bilj.tfn: 0455-61 97 00Einarsson **Fotografen**: 26 urpremiär, 29, 30/7, 1, 2, 4, 5, 7, 8, 10/8. (Vadstena Gamla Teater).VATTNÄS KONSERTLADA
konsertladan.se
Bilj: nortic.seGluck **Orfeus och Eurydike**: 12 premiär, 14, 18, 20/8.SKÅNSKA OPERAN
skanskaoperan.se
bilj.nortic.seDonizetti **Lucia di Lammermoor**: 6 premiär, 7, 9/7 (Bäckaskogs slott), 12, 13/7 (Hovdala slott), 16, 17, 20, 21 (Krapperrups slott), 23, 24/7 (Kalmar slott), 27, 28/7 (Ystad Teater), 30, 31/7 (Torups slott), 3, 4/8 (Palladium, Malmö), 6, 7/8 (Jordberga Gods), 10, 11/8 (Folkparken, Lund), 14, 15/8 (Borgeby slott).För operautsändningar: www.sverigesradio.se Opera i P2.
Eller: tidskriftenopera.se (kalender).Folkets Hus
och Parker

OPERA LIVE

5/10 **HOFFMANNS ÄVENTYR**
Offenbach. D: Armiliato. Bernheim, Morley, Yende, Margaine, Berzhanskaya, Van Horn.
Live från Metropolitan, New York.23/11 **TOSCA**
Puccini. D: Zhang. Davidsen, De Tommaso, Kelsey.
Live från Metropolitan, New York.30/11 **TROLLFLÖJTEN**
Mozart. D: James Levine. Huang, Miklósa, Polenzani, Fedderley, Gunn, Pape. Live från Metropolitan, New York.25/1 **AIDA**
Verdi. D: Nézet-Séguin. Blue, Kutasi, Beczala, Kelsey, Belosselskiy, Robinson. Live från Metropolitan, New York.

SKÅNSKA OPERAN GER DONIZETTI'S

LUCIA
DI LAMMERMOORBäckaskog Slott
6 & 7 juli 16.00, 9 juli 19.00Hovdala Slott
12 juli 19.00, 13 juli 16.00Krapperrups Musikhall
16 & 17 juli 19.00, 20 & 21 juli 16.00Kalmar Slott
23 & 24 juli 19.00Ystad Teater
27 juli 19.00, 28 juli 16.00Torups Slott - Stenladan
30 juli 19.00, 31 juli 16.00Palladium, Malmö
3 aug 19.00, 4 aug 16.00Jordberga Gods
6 & 7 aug 19.00Folkparken, Lund
10 aug 19.00, 11 aug 16.00Borgeby Slott
14 & 15 aug 19.00

Info & biljetter: SKÅNSKAOPERAN.SE

Rossinis

LA GAZZETTA

Fritt baserat på verkliga känslor

Läckö Slott 12 juli – 3 augusti

Dirigent Simon Kim Phipps
Regi Lars Bethke
Kostym Lehna Edwall
Mask Theresia FriskBiljetter lackoslott.se eller
Turistbyrå Lidköping tel 0510 200 20

Guld är inte allt som glimmar!

Frun är deprimerad. Igen. Hennes trogna läsare vet att det händer ibland att hon då måste lägga ner pennan och ta in på vilohem. Men nu är det riktigt illa, så inget vilohem i världen kan få henne riktigt glad på nytt. Frun har varit en trogen besökare på Kungliga Operan sedan slutet av 60-talet och är som alla kan ana till åren kommen. Turerna har varit många kring det oscariska operahuset, men nu tycks man ha kommit till vägs ände. I mer än tjugo års tid har byggnadens framtid stötts och blötts, men ingenting har hänt. Det senaste som gäller – vad hon har förstätt – är att huset ska stänga i fem år efter nästa säsong och då ska en renovering genomföras som enbart är till för att garantera säkerheten, men som inte löser problemen kring själva verksamheten. Så efter det är man tydligen tillbaka på ruta ett igen. Och var föreställningarna ska äga rum under den tiden är inte klart.

Frun är som sagt till åren och börjar undra om hon ens kommer att leva när huset öppnar igen. Ska hon, som varit en trogen besökare under så många år, aldrig någonsin få se några föreställningar mer på sin gamla kära institution efter 2025? För en tio år sedan, när det var tal om samma sak, minns hon att det nämndes något om en gasklocka som ersättning – men av detta blev intet. Och hon minns mycket väl säsongen 1974/75, då huset stängdes för ombyggnad ett helt år, och att hon då gick på både *Lohengrin* och *Svansjön* i S:t Eriksmässan. Det var visst då som orkesterdicket utökades med två borttagna bänkrader från parketten, och efter det var akustiken aldrig densamma igen. Men vad ska hända nu?

Frun ska erkänna att hon först var helt emot ett nytt operahus. Hon tyckte det var så vackert med allt guld och all marmor i salong och foajé. Men långsamt har det gått upp för henne att det som döljs för publiken bakom kulisserna är något helt annat än vad man får se ute i de eleganta utrymmena. Hon minns en gång för många år sedan när hon fick gå bakom scenen i något tyskt operahus. Hon blev nästan chockad av att se hur slitet och nergånget det var där och att det tydligen alltid är en sådan knivskarp gräns och skillnad mellan scen och salong. Sedan började Frun förstå ännu mer när hon såg dokusåpan *Livet på Operan* för några år sedan, där sångare och personal sprang och hukade i tränga utrymmen och hur smuts rann utefter väggarna.

Frun ska ju egentligen käsa lite glatt och humoristiskt, och kanske locka sina läsare till ett eller annat skratt. Men detta är verkligen inget att skratta åt, även om man inte vet om man ska skratta eller

gråta när man hör om balleriner som slår huvudet i taket då deras balettprinsar ska lyfta dem bara för att balettsalarna är för små. Eller om hur Fastighetsverket föreslår att Hovkapellets musiker ska springa som skällade rättor med sina fioler, kontrabasar och valthorn genom Kungsträdgården för att kunna repetera nere vid Nybroviken. Frun föredrar faktiskt att gråta åt sådant. Hon har tidigare i stället undrat inför sina väninnor om det skulle behövas en dödsolycka i huset för att politikerna ska reagera. Dessvärre skedde det tragiskt nog, men fortfarande kom ingen respons från ansvariga politiker.

Intresset tycks mer än ljumt i detta kulturfiendliga land, och nästan lika ljumt tycks det vara från mediernas sida. När nyheten om operahusets femåriga stängning släpptes höll Frun på att sätta kvällskaffet i halsen när hon slog på Rapport. Där påstods nämligen att operabyggnaden är 250 år gammal. Men det var ju institutionen som uppnådde denna aktningvärda ålder förra året, inte huset! Research, någon? Det fick i vilket fall Frun att ta fram miniräknaren och konstatera att det gamla gustavianska operahuset var sexton år yngre när det revs än vad det nuvarande är i år. Kanske något att tänka på?

Frun lider med all personal på Operan och inser också att det knappast är dess ledning som bör lastas för att det har blivit så här. Nej, det är ansvariga politiker av alla kulörer under de senaste tjugo åren och Statens fastighetsverk. Även Frun är nu helt övertygad om att det behövs ett nytt operahus. Hon tror inte ens att hon kommer att sakna allt guld och plysch i det nuvarande, bara hon får se föreställningar igen. Och hon saknar ändå när man kunde kliva ner en trappa till gamla mysiga Punschlunden. Hon har aldrig känt sig särskilt hemma i den där nya trendiga restaurangen som löper längs hela bottenplanet. :||

Stormakt och slottsprakt

Upptäck ett världsarv

Börja besöket på Kungligaslotten.se

De
Kungliga
Slotten

Drottningholms Slott

2024/2025

Fyll kalendern med passion och energi.

Köp *Ditt val*

Skanna QR-koden och upptäck hela säsongen på opera.se.

Upp till
30%
rabatt

"Operakunst på högsta nivå." DN

CARMEN

Bizets operaklassiker.
24 AUGUSTI–12 OKTOBER

Teaterdirektören & Jolanta

Helkväll med Mozart & Tjajkovskij.
4–25 MAJ

OTELLO

Verdis mästerverk om besatthetens raseri.
23 NOVEMBER–12 JANUARI

GöteborgsOperan

30 år

Galaföreställning med opera, dans, musikal och konsert.
5 & 6 OKTOBER

TOSCA

Glödnett triangeldrama av mästaren Puccini
26 SEPTEMBER–13 OKTOBER

Peter Grimes

Misstro och mörka hemligheter i Brittens mästerverk.
8 MARS–10 APRIL

"Magisk operaupplevelse" BT

MADAME BUTTERFLY

Skönhet och smärta i Puccinis svidande vackra tragedi.
18 JANUARI–24 MAJ

Köp biljett och läs mer om alla föreställningar på opera.se

GöteborgsOperans huvudpartner: Göteborgs Hamn EN DEL AV VÄSTRA GÖTALANDSREGIONEN

GÖTEBORGS OPERAN

